

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Cumhuriyet'in 100. Yılında Büyükşehir Belediye Meclisleri: 2024 Mahalli İdareler Genel Seçimleri Öncesi Bilanço

Metropolitan Municipal Councils in the 100th Anniversary of the Republic: Balance Sheet Before 2024 Local Elections

Tolgahan AYDINER^{a*}

^a Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi, İİBF, SBKY Bölümü, Denizli / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-8575-1270

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 13 Eylül 2023

Kabul tarihi: 18 Ekim 2023

Anahtar Kelimeler:

Büyükşehir Belediye,
Büyükşehir Belediye Meclisi,
Güçlü başkan-Zayıf meclis,
Temsil,
Karar alma.

ÖZ

Bu çalışmada, Cumhuriyet'in 100. yılına ulaştığımız bu süreçte, büyükşehir belediye meclislerinin mevcut durumu incelenecektir. Türkiye'de büyük kentlerin yönetimi, yerel yönetim tartışmaları içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. 1984 yılından bu yana fiilen uygulanan büyükşehir modelinin, 2004 ve 2012 yıllarındaki yasal düzenlemelerle, coğrafi ölçeği genişlemiştir. Bu gelişmeler, büyükşehir belediyelerinin karar organı olan büyükşehir belediye meclislerini de etkilemektedir. Zira Türkiye'de yerel demokrasinin işlevini azaltan birçok süreç, büyükşehir belediye meclislerinde daha çetrefilli bir hâl almaktadır. Özellikle son yıllarda, büyükşehir belediye başkanlarının ulusal siyasette daha da güçlü figürler hâline gelmeleri ve 6360 sayılı yasa ile mülki sınırdaki tek yetkili halen gelen büyükşehir belediyeleri, halihazırdaki güçlü başkan -zayıf meclis ilişkisini dönüştürmüş; merkezî yönetimin aktörlerinin kentsel planlama süreçlerine daha fazla müdahale etmesiyle, mekânsal planlama konusunda oldukça geniş yetkileri bulunan büyükşehir belediyelerinin konumu daha da karmaşıklaşmıştır. Ülke nüfusunun büyük bir çoğunluğunun büyükşehir statüsündeki kentlerde yaşadığı hesaba katıldığında, bu tartışmaları kapsamlı biçimde gündeme getirebilmek, Cumhuriyet'in ikinci yüzyılının başlangıcında ve 2024 Mahalli İdareler Genel Seçimleri öncesi süreçte, yerel yönetim tartışmaları için hayli önem taşımaktadır. Çalışma girişten sonra üç temel bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, büyükşehir belediyelerinin tarihsel bağlamda dönüşümü ele alınmıştır. İkinci bölümde, büyükşehir belediye meclislerinin temel yapısı/işleyişi ve büyükşehir belediye meclislerinde ortaya çıkan temel handikaplar analiz edilmiştir. Üçüncü bölümde, büyükşehir belediye meclislerinin güçlendirilmesine yönelik birtakım çözüm önerileri sunulmuştur. Büyükşehir belediye meclislerindeki temsil ve karar alma süreçlerini ele alan kitap, kitap bölümü, makale, proje raporu ve ulusal medyada yer alan haberler, nitel analiz yönteminin kullanıldığı çalışmanın temel veri kaynağını oluşturmaktadır.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: September 13, 2023

Accepted: October 18, 2023

Keywords:

Metropolitan Municipality,
Metropolitan Municipal Councils,
Strong mayor - Weak council,
Representation,
Decision making.

ABSTRACT

In this study, the current situation of metropolitan municipal councils will be analyzed as we reach the 100th anniversary of the Republic of Turkey. In Turkey, the governance of metropolitan urban areas occupies an important place in local government literature. Since 1984, the metropolitan governance model has been de facto in practice and has increased its geographical scale with the reforms introduced in 2004 and 2012. These developments also affected the metropolitan municipal councils, which are the decision-making bodies of metropolitan municipalities. Indeed, many processes that diminish the functioning of local democracy in Turkey become more complicated in metropolitan municipal councils. Especially in recent years, the increasing political power of metropolitan mayors in national politics and the metropolitan municipalities that have become the basic authority on the borders of the city with Law No. 6360 have evolved the current strong mayor - weak council relationship to a new dimension; as central government actors intervene more in urban planning processes, the position of metropolitan municipalities, which have broad powers regarding spatial planning, becomes even more complicated. Considering that the majority of the country's population lives in metropolitan cities, an in-depth analysis of these debates is crucial for local government debates as the beginning second century of the Republic before the 2024 local elections. The study consists of three main sections after the introduction. The first section deals with the transformation of metropolitan municipalities in the historical context. The second section analyzes the basic structure and the main handicaps of metropolitan municipal councils. In the third part, some solution proposals for strengthening metropolitan municipal councils are discussed. Books, book chapters, articles, project reports and news in the mass media on representation and decision-making processes in metropolitan municipal councils are the main data source of the study that is used qualitative method.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: taydiner@pau.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

This study attempts to address the general situation of "metropolitan municipal councils" before the 2024 local elections at the centenary of Republic of Turkey. Metropolitan municipal councils are the decision-making bodies of metropolitan municipalities. Since the end of the 1970s, the governance of metropolitan cities was recognized by the legislature and the metropolitan model was introduced in 1984. With the local government reforms of 2004/2005, Law No. 5216 constituted the second and most comprehensive regulation on metropolitan governments, while Law No. 6360, which entered into force in 2012, extended the metropolitan municipality model to the entire province. All these legal processes have transformed the jurisdictions and structures of metropolitan municipalities. In Turkey, municipal councils have basic functions such as representation, decision-making and control. However, especially with regard to representation and decision-making, municipal councils have significant problems. These problems can become more complicated in metropolitan municipalities. First of all, Turkey's metropolitan municipality organization is based on the strong mayor - weak council model. Although recent legal arrangements have strengthened the position of the councils, the logic of municipal administration has a strong executive body. This situation may reduce the power of metropolitan municipality councils and representation of councils. On the other hand, because metropolitan municipal councils is constituted indirectly, less populated districts and parties with fewer electoral votes are overrepresented. This situation creates "inequalities in representation". Metropolitan municipality councillors also represent their district municipalities and this creates a dual identity problem. All these problems may a) affect the relations between the mayor and the council, the party in power and the party in opposition and the mayor and the opposition party and b) cause tensions or commonalities among the actors in metropolitan municipalities.

After 2019, tensions and conflicts in national politics have further affected local politics, and metropolitan mayorship have become even more powerful in national politics. Although there have been exceptions, mayors have been able to increase their informal power vis-à-vis the councils in this process. Nevertheless, in cases such as Istanbul, Ankara and Mersin, where the majority of the councils belong to different parties than the mayor, councils can restrict the mayor's political power by insisting on their decision. On the other hand, with the legal arrangements in spatial planning processes after 2011, many actors became partners in the planning processes of metropolitan municipalities. The central government is able to intervene at the local level through many projects and actors. This complex process creates a new political space that bypasses the asymmetrical relationship between the mayor and the council. It is also possible to mention some suggestions to solve these problems. These suggestions can be grouped in five topics. Firstly, it is offered to change the metropolitan municipal system built in favor of the strong party and strengthen the opposition party members. Secondly, it is offered the rise of the qualification of metropolitan municipal membership by legal arrangements. Thirdly, it is proposed elimination of disconnection between decision-making body (council) and execution. Fourthly, it is emphasized the strengthening the institutional capacity of metropolitan municipal councils to eliminate the disconnection between municipal councils and citizens. Fifthly, it is underlined the need to eliminate unethical and vague practices, particularly in relation to zoning and dual-identity representation of metropolitan municipal members. Lastly, it has been stated that "alliances", which have become an essential element of the electoral system in Turkey in recent years, should be established on a legal basis. However, these solutions may not be easily realized due to the influence of national politics. The local government reform draft, which was shelved due to the conditions of COVID 19 pandemic, included regulations that would increase the central government's tutelage over metropolitan municipalities. On the other hand, the responsible Ministry will be the sole authority in the "urban transformation law" and the position of the metropolitan municipal council of Istanbul, to which the Law attributes special importance, is unknown. The projects that the center wants to implement urgently in the local level or the incompatibilities that may arise between the mayor and the councils' majority due to belonging to different political parties, will closely affect the municipal politics of the next century of the Republic of Turkey.

The study consists of four main sections. The first section deals with the transformation of metropolitan municipalities in the historical process. In the second part, the basic situation of metropolitan municipal councils in Turkey is discussed. This section includes discussions on the injustice of representation, the relations between the mayor and the council, the government and the opposition, and the external factors affecting the relations between the mayor and the council. The study ends with conclusion. During this study, growing literature (book, book chapter, academic article, news on the mass media) on metropolitan municipal councils and municipal councils in the context of local politics have been analyzed in qualitative research technique.

Giriş

Türkiye’de büyükşehirlerin yönetimi, yerel yönetim tartışmaları içinde önemli bir konuma sahiptir (bkz. Arıkboğa, 2013; Çımar vd., 2009; Genç, 2016; Gül, 2016; Kavas Bilgiç, 2020; Keleş, 1985, 1988, 2015; Tekeli, 2009; Özgür ve Savaş Yavuzçehre, 2016). Seçilmiş üyelerin karar alma süreçlerinde etkin bir konuma erişmeleri de yerel yönetim reformlarının temel tartışma konularından biri olmuş (bkz. Özgür ve Kösecik, 2005); “temsil” ve “katılım” da yerel yönetim siyasetinin temelini oluşturmuştur (bkz. Arıkboğa, 2015; Erder ve İncioğlu, 2008; Keleş ve Hamamcı, 1994; Keleş ve Toprak, 2000). Yıllar içinde hem yerel yönetim sisteminin hem de kentsel siyasetin asli unsurlarından biri hâline gelen büyükşehir belediyelerinde (bkz. Arıkboğa, 2013, 2014, 2015) *güçlü başkan-zayıf meclis* modelinin var olduğu bilinmektedir (bkz. Erder ve İncioğlu, 2008, s. 47). Fakat meclisten yeterli desteği alamayan başkanın, bazı politikaları hayata geçirmekte zorlanması da mümkündür (Arıkboğa ve Gül, 2021, s. 272). Zira AK Parti dönemi reformlarıyla belediye meclislerinde seçilmiş üyelerin etkinliklerini artıran bir dizi yenilik uygulanmış (bkz. Özgür ve Kösecik, 2005) ve çalışmanın ilerleyen başlıklarında da vurgulanacağı üzere 6360 sayılı Yasa ile büyükşehir belediyelerinin sınırının il mülki sınırı olmasıyla, başkanın meclis çoğunluğunu sağlayamadığı durumlarda, meclislerin başkan karşısındaki konumlarını kuvvetlendirme ihtimalleri belirlemiştir. Fakat yine de belediye meclislerini etkin bir temsil ve karar alma organı olmaktan uzaklaştıran birçok unsur bulunmaktadır.

İlk olarak, karar alma süreçlerinde genellikle parti siyasetinin etkisi fazladır ve partinin il/ilçe teşkilatı başta olmak üzere yerel siyasetin geleneksel unsurları, belediye meclislerindeki siyaseti de belirleyebilmektedir (Kurtoğlu, 2012). Seçmenler de *tercihli liste yönteminden* dolayı, aday yerine partiye oy vermektedir (Arıkboğa ve Gül, 2021, s. 271). Yerel yönetim sistemi de başkan odaklı bir kurguya sahiptir ve başkanın, belediyenin diğer organlarına kıyasla ağırlığı oldukça fazladır (Arıkboğa, 2010, s. 198). Başkanla farklı partiden olan ve çoğunluğa sahip olmayan muhalefet partisine mensup üyeler, meclis kararlarının çoğunluk yöntemine göre alınması nedeniyle, karar alma süreçlerine etki edememektedir (bkz. Uyan Semerci, 2015). Meclislerin en büyük sorunlarından biri de temsille ilişkilidir. Belediye meclislerinin toplumun oldukça dar bir kesimini (toplumsal cinsiyet, yaş, meslek vb. konularda) temsil ettiği savı, bu eleştirinin temelini oluşturur (bkz. Bulut ve Tanıyıcı, 2007; Demir, 2023).

Yukarıda vurgulanan sorunlar, büyükşehir belediye (BŞB) meclislerinde daha farklı bir konuma evrilir. İlk olarak, BŞB meclislerini ilçe belediye meclislerinden temsilciler (belediye başkanları ve meclis üyeleri) oluşturmaktadır. Bu durum literatürde sıklıkla vurgulanan “temsil adaletsizliği” tartışmalarını gündeme getirmektedir (bkz. Alıcı ve Kızılböğâ Özaslan, 2020; Arıkboğa, 2007, 2014; Güneş, 2017). Zira BŞB meclislerinde bazı partiler, aldıkları oy oranlarından daha fazla bir sayıyla, küçük nüfuslu ilçeler de büyük nüfuslu ilçelere kıyasla yüksek bir sayıyla temsil edilebilmektedir. BŞB meclislerinin, dolaylı yoldan belirlenmesi nedeniyle, kendi ilçe belediyesinin 1/5’lik diliminde yer almayan kadın üyeler, BŞB meclis üyesi olamamaktadır (Arıkboğa vd. 2007, s. 73-74). Yine aynı meseleyle ilişkili olarak BŞB meclisinin “*bölgeci bir niteliğe*” sahip olmasından dolayı (bkz. Arıkboğa, 2015), “*çift kimlikli*” (bkz. Alıcı ve Kızılböğâ Özaslan, 2020) BŞB meclis üyeleri arasında, temsil sorununu derinleştirecek ve hizmet sunumunu aksatacak biçimde, bazı gerilimler ve ihtilaflar oluşması muhtemeldir. İkinci olarak, BŞB meclislerinin temel yapısını oluşturan güçlü başkan-zayıf meclis modeli, karar alma süreçlerinin uygulanmasında başat konumda bulunan (gündem belirleme, icracı konumda olma vb.) BŞB başkanı ve başkanın otoritesi altındaki BŞB bürokrasisine karşı BŞB meclisinin konumunu, istisnai örnekler dışında, genelde zayıflatmaktadır (bkz. Erder ve İncioğlu, 2008; Uyan Semerci, 2015). Üçüncü olarak, BŞB başkanlarının hem yerel hem ulusal siyasal alandaki güçlerine/görünürlüklerine ve iktidar

alanlarına ek olarak, BŞB başkanlığının ulusal siyasetin etkisiyle son yıllarda artan önemi, BŞB başkanlığının konumunu daha da kuvvetlendirmiştir (bkz. Aydiner, 2023). Dördüncü olarak, 2011 sonrasında giderek merkezileşen mekânsal planlama süreçlerine (bkz. Şahin, 2018) koşut olarak 1984'ten bu yana ciddi finansman ve altyapı gerektiren yatırımlar yapma konusunda geniş yetkilerle donatılan BŞB'ler (bkz. Şengül, 2019, s. 279), uhdelerinde bulunan imar süreçlerinden, yerel siyasetin kliyentalist/kollamacı geleneksel unsurlarına (bkz. Güneş Ayata, 1992) ihtiyaç kalmayacak şekilde, saf dışı da kalabilmektedir (bkz. Bahçeci Başarmak, 2018; Yalçın, 2019). Özetle, (büyükşehir) belediye başkanı, parti siyaseti/il-ilçe teşkilatı, farklı partilere mensup başkan-meclis, ulusal-yerel siyaset ve merkezî yönetimin aktörleri arasındaki karmaşık ve enformel ilişkiler, BŞB'lerde karar alma süreçlerindeki zayıf ve gerilimli ilişkiyi daha da şiddetlendirmektedir.

Bu çalışma, mevcut eğilimlerin tarihsel arka planına vurgu yaparak 1984'ten bu yana yerel yönetim sisteminin en önemli unsuru hâline gelen BŞB'lerin karar organı olan BŞB meclislerinde, temsil ve karar alma süreçlerini, bir önceki paragrafta vurgulanan eğilimler doğrultusunda tartışmaya açacaktır. Elbette bu süreç sadece sürekliliklerden oluşmamış; ulusal siyasetteki ihtilaflar/gerilimler, yerel yönetimleri yeniden yapılandıran reformlar, giderek merkezileşen planlama süreçleri ve merkezi-yerel aktörler arasındaki gerilimler/çelişkiler nedeniyle belirli kopuşlarla da şekillenmiştir. BŞB meclislerinin, 2024 Mahalli İdareler Genel Seçimleriyle kırk yıla varacak olan serüvenindeki mevcut sorunlarını da ele alan bu çalışma, Cumhuriyetin ikinci yüzyılına gireceğimiz süreçte, BŞB meclislerindeki aksaklıkları aşmaya yönelik birtakım öneriler de sunacaktır. Çalışmada ilk olarak, Türkiye'de büyük kentlerin yönetiminin tarihsel gelişimine vurgu yapılmıştır. İkinci bölümde, a) BŞB meclislerindeki temel yapı/işleyiş ve b) temsil ve karar almanın BŞB meclislerindeki temel aksaklıkları (temsil adaletsizliği, başkan-meclis, iktidar-muhalefet arasındaki güç ilişkileri vb.) tartışmaya açılmıştır. Üçüncü bölümde de BŞB meclislerini kuvvetlendirecek temel tartışmalara yer verilmiştir. BŞB meclislerini ele alan kitap, kitap bölümü, makale, bildiri, proje raporu, süreli yayınlar ve ulusal medyada BŞB'lerle ilgili haberler, çalışmanın temel veri kaynağını oluşturmuştur.

Tarihsel Arka Plan: Türkiye'de BŞB Modeli

Büyük ölçekli kentlerin yönetimine ilişkin süreç 1855 yılında Osmanlı Devleti döneminde, ilk belediye teşkilatı olan "İstanbul Şehremaneti" ile başlamıştır. Bu tarihten iki yıl sonra İstanbul'da 14 belediye dairesi oluşturulmuş; Galata ve Beyoğlu'nda temel belediyeçilik hizmetlerinin sunulması adına bir nevi "ilçe belediyesi" olarak hizmet verecek olan "Altıncı Daire-i Belediye" kurulmuştur (Keleş, 1985, s. 72). 1869 tarihli Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi ile İstanbul kent yönetimi ikiye bölünerek büyükşehir meclisi ve belediyenin yönetimiyle ilişkili bir encümen yapısı oluşturularak "*iki kademeli metropoliten yönetimin*" ilk uygulaması hayata geçirilmiştir (Çınar vd., 2009, s. 39; Kavas Bilgiç, 2020; Keleş, 1985, s. 73). 1877 yılında, İstanbul ve taşra için iki belediye kanunu çıkarılarak belediye meclislerinin seçimle oluşturulması kararlaştırılsa da belediye başkanlarının merkezî yönetim tarafından atanma usulüne devam edilmiştir (Oktay, 2016, s. 356).

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte, Ankara'yı merkeze alan bir modernleşme projesi başlamış ve İstanbul'daki uygulamaya benzer biçimde, başkente özgü "*tek kademedden oluşan bir yönetim yapısı*" öngören Ankara Şehremaneti Kanunu (Çınar vd., 2009, s. 40) 16 Şubat 1924'te kabul edilerek takip eden yıllarda kapsamlı yasal düzenlemeler yürürlüğe girmiştir (bkz. Tekeli, 2009). Belediye meclis üyelerinin seçimi için de önceki yıllarda uygulanan cinsiyete ve mülkiyete dayalı istisnalar kaldırılmış ve başkan, belediye meclisi tarafından belirlenmeye başlanmıştır (Oktay, 2016, s. 357). 1930 tarihli ve 1580 sayılı Belediye Kanunu ise yeknesak bir düzenlemeyle Türkiye'deki tüm belediyelerde "*tek kademeli bir örgütlenme*"

inşa edilmeye çalışılmış (Özgür ve Savaş Yavuzçehre, 2016, s. 909); 1984 yılına kadar Türkiye'deki anakent ölçeğindeki kentler, söz konusu Kanun ile yönetilmiştir (Kavas Bilgiç, 2020).

1960'lı ve 1970'li yıllar, kentleşme sorunlarının (planlama, ulaşım, konut vb.) büyük kentler nezdinde artarak 1580 sayılı Yasa'nın büyük kentler için işlevini yitirdiğinin anlaşıldığı (Özgür ve Savaş Yavuzçehre, 2016, s. 909; Varol, 1986, s. 403) ve bu soruna yönelik "arayışların" (bkz. Arıkboğa, 2013) başladığı bir dönemdir (Keleş, 1985, s. 74). 1960'lı yıllarda İstanbul, Ankara ve İzmir için planlama büroları kurulması öngörülür (Keleş, 1985, s. 74). 1972 yılında İmar Yasası'nda yapılan bir değişiklikle birlikte ilgili Bakanlık, metropoliten niteliğe sahip alanlarda planlama yetkilerini uhdesinde toplar (Çınar vd., 2009, s. 41-42) ve yine aynı yıl İmar Yasası'nda yapılan bir değişiklikle valiler, belediye sınırları dışındaki imar süreçlerini denetlemekle yetkilendirilir (Keleş, 1985, s. 75). 1961 Anayasası'nın öngördüğü biçimde 1970'li yıllarda hizmet birlikleri ve özel amaçlı birimler kurulmasına dair çeşitli tasarılar gündeme gelmiş ama yasalaşmamıştır (Çınar vd., 2009, s. 44; Kavas Bilgiç, 2020; Keleş, 1985, s. 74). 1963 yerel seçimleriyle, başkan-meclis ilişkisini de derinden etkileyecek bir yasal düzenlemeyle, belediye başkanları doğrudan halk tarafından seçilmeye başlanmıştır (Oktay, 2016, s. 357).

1980 Darbesi sonrasında Millî Güvenlik Konseyi, metropoliten nitelikteki alanlardaki parçalı yapıya son vermek adına, tüzel kişiliklerini kaldırma yöntemiyle küçük belediyeleri ana/büyük belediyelere bağlayan bir karar alır (Arıkboğa, 2013, s. 53; Keleş, 1985, s. 75). Uygulamadaki farklılıkları aşmak adına da 1981 yılında, "birleştirme yasası" (Arıkboğa, 2013; Keleş, 1985) olarak da bilinen 2561 sayılı Kanun yürürlüğe girer ve bu dönemde yerel temsili de olumsuz biçimde etkileyecek biçimde belediye sayısında (*tüzel kişiliği kaldırılan belediyelerin mahalleye ya da belediye şubesine dönüştürülmesiyle*) ciddi bir azalma yaşanır (Çınar vd., 2009, s. 46-47; Keleş, 1985, s. 75).

1982 Anayasası, büyük yerleşim yerleri için özel yönetim birimleri kurulabileceğine hükmetmiş ve bu durum 1980 sonrası Türkiye'de yerel yönetim reformlarının odağında çoğunlukla "büyükşehirlerin" olmasının başlangıcını oluşturmuştur (Arıkboğa, 2013, s. 54-55; Erder ve İncioğlu, 2008, s. 123). 1983 genel seçimleri sonrası ve 1984 yerel seçimleri öncesi, 2972 sayılı Yasa ile *a) sınırlarında birden fazla ilçe bulunan belediyelerde "büyükşehir belediye meclisi", b) ilçelerdeyse "ilçe meclisi" kurulması ve c) bu meclislerin başında seçilmiş bir başkan olması gerektiği* belirtilmiştir (Kavas Bilgiç, 2020; Keleş, 1985, s. 77). Bu yasal düzenleme sonrası 195 sayılı KHK ve onun takiben de büyükşehir modelini yasal hâle getirecek 3030 sayılı Yasa, 23 Mart 1984 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Çınar vd., 2009, s. 50). Yasayla birlikte üç il merkezinde (İstanbul, Ankara, İzmir) bütünleşik bir yapıyla, il belediyesinin "büyükşehir", şube müdürlüklerininse "ilçe belediyelerine" dönüştürülmesi kararlaştırılmıştır (Arıkboğa, 2013, s. 57). Kanuna göre BŞB'nin organlarıyla yakın ilişkileri olan genel sekreterlik, daire başkanlıkları ve komisyonlar, BŞB'nin organı olarak tanımlanmamıştır (Keleş, 1985, s. 78-80; Özgür ve Savaş Yavuzçehre, 2016, s. 914). 3030 sayılı Kanunun temel mantığı, yasama (meclis) ve yürütmeyi (tamamen atanmış üyelerden oluşan encümen ve meclise karşı sorumluluğu olmayan genel sekreter, daire başkanlıkları vb.) ayırmak üzere kurgulanmış ve *meclis-yürütme* arasındaki bağlantı başkan nezdinde birleştirilerek meclisin gücü azaltılmıştır (Erder ve İncioğlu, 2008, s. 129). Bu düzenleme ayrıca, yetki ve uygulamaların önemli bir kısmını büyükşehirlerde merkezileştirmekte ve büyükşehir belediye-ilçe belediye arasında "iki kademeli" bir yapı oluşturarak başkana verilen önemli yetkilerle (veto yetkisi, tadilen tasdik yetkisi, re'sen karar verme vb.), başkanın meclis karşısındaki konumunu kuvvetlendirmektedir (Erder ve İncioğlu, 2008, s. 44-55, 128). Arıkboğa'ya (2012a, s. 4) göre de ilgili Yasa'nın öngördüğü biçimde, BŞB'lerin dar bir ölçekte kurgulanmasıyla

BŞB modelinin “uygulama mekânı” ve “kurgusu” arasında bir zıtlık oluşmamış; 2004 yılındaki yasal düzenlemeye kadar BŞB deneyimiyle ilgili sadece “*niceliksel*” düzenlemeler hayata geçirilmiştir (Arıkboğa, 2013, s. 57).

Büyükşehir belediyeleriyle ilgili ikinci ve büyük kapsamlı düzenleme, 10 Temmuz 2004 tarihinde 5216 sayılı Yasa ile gerçekleşecektir. Arıkboğa'nın (2013, s. 58-61) ifadesiyle BŞB'lerin “*genişletme*” sürecine girildiği bu Yasa ile metropoliten düzeyde bir kentsel alan yaratılmak istenmiş ve BŞB'nin kurgusu bu defa *niteliksel* olarak da değişmiştir. Söz konusu yasayla, mevcut modelin uygulama mekânı il sınırlarına doğru genişletilmiştir (Arıkboğa, 2012, s. 8). Bu niteliksel değişim Arıkboğa'ya (2013) göre *a) nüfus ve yarıçap şartlarıyla BŞB sınırını genişletme, b) BŞB sınırı içindeki bütün belde belediyelerini BŞB disiplinine alarak imar bütünlüğü oluşturma ve c) BŞB kurulması için en az üç ilçe ve ilk kademe belediyesine sahip olma yanında 750.000 nüfus şartı koyma* şeklinde özetlenebilir. Bu düzenlemeyle, BŞB nüfusu takriben %16, fakat BŞB meclisi üye sayısı ise küçük nüfuslu belediyelerin mecliste daha fazla temsil edilmesiyle, yaklaşık %124 oranında artmıştır (Arıkboğa, 2007, s. 38). Arıkboğa'ya (2007, s. 40) göre büyük yerleşim yerleri için oluşturulan büyükşehir modeli bu düzenlemeyle bir nevi bazı büyükşehirlerde küçük yerleşim yerleri için özel bir yönetim modeli hâline dönüşmüştür.

5216 sayılı Yasa ile, 3030 sayılı Yasa ile oluşturulan alt kademe belediyeleri, ilk kademe belediyelerine dönüştürülmüş; nüfus şartı dışında da BŞB statüsü elde edebilmek için en az üç ilçe ve ilk kademe belediyesine sahip olma zorunluluğu getirilmiştir (Çınar vd., 2009, s. 76-79). 5216 sayılı Yasa, 3030 sayılı Yasa'ya kıyasla meclisin toplanma sıklığını 12'ye çıkartarak artırmış (Özgür ve Savaş Yavuzçehre, 2016, s. 918); fakat 3030 sayılı Yasa'daki BŞB meclis üyelerinin seçilme usulünü -*BŞB sınırlarının genişlemesiyle birlikte, BŞB meclisinin üye profilinde değişimler yaşatacak biçimde*- devam ettirmiştir (Çınar vd., 2009, s. 82). 5216 sayılı Yasa, 3030 sayılı Yasa'da sadece atanmışlardan oluşan BŞB encümenini, eşit sayıda atanmış ve seçilmiş üyelere (ve BŞB Başkanı) oluşan bir yapıya dönüştürmüştür; 3030 sayılı Kanun'da merkezi yönetimin yetkili olduğu belediye idari birimlerinin değiştirilmesi hususunda (kurmak, kaldırmak, birleştirmek) bu defa BŞB meclisini yetkili kılmıştır (Özgür ve Savaş Yavuzçehre, 2016, s. 916, 918). Dolayısıyla 5216 sayılı Yasa, 2004-2005 tarihli yerel yönetim reformlarının ruhuna (bkz. Özgür ve Kösecik, 2005) uygun olarak seçilmiş üyelerin BŞB'deki rollerini kuvvetlendirmiştir.

5216 sayılı Yasa'nın yarattığı bazı açmazları ortadan kaldırmak adına, 2008 yılında 5747 sayılı “*ölçek reformu*” olarak da bilinen Yasa (Arıkboğa, 2008) yürürlüğe girmiştir. Yasa'nın temel mantığı, BŞB'nin yetki sahası içindeki belediye sayısını azaltarak siyasal ve yönetsel karmaşaya son vermek olmuş; bu amaç doğrultusunda belde/ilk kademe belediyelerinin tüzel kişilikleri kaldırılarak ilçe belediyelerine bağlanmıştır (Arıkboğa, 2013, s. 61). Böylelikle 2004'te uygulamaya konan BŞB modelinin uygulama mekânı yanında bu defa modelin temel kurgusunu etkileyecek bir değişiklik gerçekleştirilmiş ve bu durum sonraki başlıklarda ayrıntısıyla tartışılacağı üzere BŞB modelindeki “*temsil adaletsizliğini*” bir nebze olsun azaltmıştır (Arıkboğa, 2012a, s. 13). 1984'te uygulanmaya başlayan model 2008 yılına kadar belirli ölçülerde demokratikleştirilse de (BŞB başkanlarının ilçe belediye meclis kararlarını veto yetkisi, ilçe belediyelerin özerkliğinin artırılması vb.) reformun kurgusu ve mekânsal mantığı arasındaki eşgüdümsüzlük sürmüştür (Arıkboğa, 2013, s. 65).

2012 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı Yasa, BŞB ölçeğinde birçok yeni düzenleme getirdi. 13 ilde BŞB'lerin kurulması, BŞB sınırının ilk mülki sınırı olması, 30 ilde İl Özel İdarelerinin kaldırılarak YİKOB'ların kurulması, tüm BŞB'lerdeki belde belediyelerinin ve köylerin mahalleye dönüştürülmesi, Yasa'nın belli başlı getirdiği yeniliklerdendir (bkz. Arıkboğa, 2013; Genç, 2016). Küçük nüfuslu belediyeleri kapatmayı, idari parçalanmayı

azaltmayı ve hizmetleri tek elden yürütmeyi amaçlayan 6360 sayılı Yasa ile Türkiye'nin yerel yönetim sistemi içerisinde BŞB asli bir unsur hâline geldi ve BŞB'nin ilk zamanlardaki metropoliten niteliği artık "bölgesel" bir niteliğe ulaştı (Arikboğa, 2015, s. 56-57). 6360 sayılı Yasa ile BŞB modelinin kurgusunda bir değişiklik yapılmamış ama modelin uygulama mekânı il sınırına kaydırılarak (Arikboğa, 2012, s. 10) yerleşim yeri esaslı BŞB modeli mantığı, birbirinden farklı niteliklere (nüfus, coğrafya, ekonomik yapı vb.) sahip BŞB'lerin aynı modele dâhil edilmesiyle birlikte son bulmuştur (Arikboğa, 2013, s. 74; Özgür ve Savaş Yavuzçehre, 2015, s. 920). Yasa, yerel yönetimlerin topyekûn güçlendirilmesinden ziyade, BŞB'nin ve BŞB'ye ait "makamların" (ilin tamamındaki seçmenin oylarıyla göreve gelen BŞB başkanı vb.) "yetkilerini" ve "güçlerini" artırmıştır (Arikboğa, 2013, s. 72). Yasa, yerel düzeyde BŞB önderliğinde (birçok yerel yönetim biriminin tüzel kişiliklerinin kaldırılması, BŞB'nin ilçe belediyelerine kıyasla temsil ve karar alma süreçlerinde oldukça kuvvetlendirilmesi vb. nedenlerle) kırsal nüfusun temsil kanallarının tıkandığı iddiasıyla (Mutlu, 2015, s. 264) ve "merkeziyetçiliği artıran" bir niteliğe sahip olduğu gerekçesiyle (bkz. Erder ve İncioğlu, 2013; Toksöz, 2015) eleştirilmiştir.

Türkiye'de BŞB Meclisleri: Temel Yapı ve İşleyiş

Türkiye'de belediye meclis üyeleri, "onda birlik baraj uygulamalı nispi temsil sistemi" ve "çoğunluk yöntemiyle kontenjan adaylığı"; belediye başkanları da 1963 yerel seçimlerinden beridir "çoğunluk" yöntemi ile belirlenmektedir. 1984 yılında uygulamaya konan onda birlik baraj nedeniyle, baraj altında kalan partiler temsil edilememekte, düşük oy oranına sahip partiler de mecliste daha az temsil edilmektedir. 1988 yılında yürürlüğe giren 2972 sayılı Yasa'nın kontenjan adaylığı ilkesi de en çok oyu alan partinin tüm kontenjan adaylarını alması anlamına gelmektedir. Seçimi kazanan belediye başkanlarının arkalarında kuvvetli bir meclis çoğunluğu elde etmelerini de sağlayan bu düzenlemelerin, meclis ve yürütme arasındaki uyumu artırması beklenmiştir (Oktay, 2016, s. 364).

BŞB meclisleriyse, BŞB meclis üyelerinin doğrudan halk tarafından seçilmemesi nedeniyle, dolaylı olarak belirlenmektedir. İlgili yasaya göre ilçe belediye başkanları ve ilçe belediye meclislerinde üye sayısının 1/5 oranındaki üye doğrudan BŞB meclisi üyesi olmaktadır. Böylelikle, BŞB meclisinin üye sayısı, ilçe belediyesi nüfusuna ve ilçe belediye sayılarına bağlı olarak değişmektedir (Arikboğa, 2014, s. 38). BŞB meclisleri (belediye meclislerinde olduğu gibi) BŞB'nin karar organıdır ve BŞB meclislerinin de *a) karar verme*, *b) (yürütmeyi) denetim* ve *c) temsil* olmak üzere üç temel işlevi bulunmaktadır. Yerel yönetimleri, siyasi partileri ve yerel seçimleri ilgilendiren yasalar, bu üç işlev arasındaki ilişkileri birbirleriyle rabitali kılmaktadır. Elbette karar alma ve denetim işlevlerinin daha sağlıklı bir zemine oturabilmesi için belediye meclis üyeliğinin temsil niteliği kuvvetli olmalıdır (Arikboğa, 2012b, 2014; Arikboğa ve Gül, 2022, s. 6). Yerel yönetimlerin temel faaliyet alanlarından biri olması nedeniyle imar ve bütçe ağırlıklı konular, BŞB meclislerinin de temel gündemini oluşturmaktadır (bkz. Erder vd., 2015, s. 276-278).

Belediye meclisinin aldığı kararların uygulayıcısı olan belediye başkanı, belediye ölçeğindeki karar alma sürecinin tüm aşamalarındaki en etkili aktörlerin başında gelmektedir. Bir diğer ifadeyle, BŞB başkanları ekseriyetle BŞB'lerin en güçlü aktörü olarak konumlanmaktadır (bkz. Çukurçayır, 2015, s. 244; Erder vd., 2015, s. 276; Mutlu, 2015, s. 260; Suğur, 2015, s. 172). Özellikle 6360 sayılı Yasa sonrası alan yönetimine geçişle, il sınırlarında yaşayan seçmenlerin tamamının oylarıyla seçilen bir BŞB başkanı ve ilçe belediyelerinin sayılarının artmasıyla da daha da kalabalık hâle gelen bir BŞB meclisi bulunmaktadır. Bu şartlarda BŞB başkanının konumu (doğrudan ilin tamamının oylarıyla seçilmesiyle) güçlendirilmekte, üye sayısı ve artan üye sayısı ile farklı toplumsal çıkarların temsilinin daha da karmaşık hâle geldiği BŞB meclislerinin işlevi azalmakta ve *başkan-meclis* arasındaki eşitsiz

ilişki de derinleşmektedir (Arıkboğa, 2015, s. 67 – 68; Gül, 2016, s. 56). Meclise karşı sorumluluğu olmayan fakat kararların uygulanması konusunda oldukça önemli görevleri bulunan BŞB üst yönetimi de (genel sekreter, daire başkanı vb.) karar alma ve uygulama sürecinde etkin bir konuma sahiptirler (bkz. Aksu Çam, 2015, s. 124-125; Çukurçayır, 2015, s. 244; Erder ve İncioğlu, 2008; Mutlu, 2015, s. 265). Böylelikle başkan ve belediye bürokrasisi, meclise karşı oldukça güçlü bir pozisyondadır. Bu durum, 3030 sayılı Yasa sonrası İstanbul'da etkilerini kayda değer biçimde göstermiştir (bkz. Erder ve İncioğlu, 2008, s. 51-55, 69).

BŞB meclislerinin belediye meclislerinden farklı biçimde belirlenmesi, BŞB meclislerinde Arıkboğa'ya (2015, s. 61) göre üç ilave niteliğin ortaya çıkmasına neden olur. İlk olarak, farklı ilçelerden gelen temsilcilerden oluşan BŞB meclisi bazen çatışmaya neden olan bazen de iş birliği sağlayan “*bölgeci*” bir nitelik taşımaktadır. Söz konusu bölgesel boyut, BŞB meclis üyelerinin seçildikleri ilçenin çıkarlarını mı yoksa kentin bütününün çıkarlarını mı koruyacakları hususunda belli handikaplar yaratırken; ilçe belediye başkanları ve BŞB başkanlarının farklı partilere mensup olmasıyla da *başkan-meclis* arasındaki gerilimin, BŞB başkanı-ilçe belediye başkanı gerilimine evrilmesi muhtemeldir (Arıkboğa, 2012b, s. 135-137). Diğer yandan, BŞB meclisleri ilçeler arasındaki şiddetli rekabete de sahne olabilmektedir (Arıkboğa, 2012a, s. 11). İkinci olarak, tek partinin çoğunluğu sağlayamadığı durumlarda parti gruplarından ziyade partiler arası koalisyonların/ittifakların oluşması muhtemeldir (bkz. Aksu Çam, 2015). Üçüncü olarak, üyelerin her iki mecliste de bulunması, BŞB meclislerindeki temsil sürecinin bağımlılık ilişkisiyle müzakereye ve etkileşime açması muhtemeldir. Fakat söz konusu üçüncü nitelik, ilçe belediyelerinden BŞB'ye giden kararların eşgüdümünün sağlanması konusunda meclis üyelerini önemli bir konuma yerleştirirse de ilin tamamını ilgilendiren konularda meclis üyelerinin konumu/etkisi görece işlevsizleşebilmektedir (Erder ve İncioğlu, 2008, s. 50). Diğer yandan, yine üçüncü hususla ilişkili olarak BŞB meclis üyelerinin “*çift kimliğe*” sahip olmaları hasebiyle seçildikleri ilçeye daha fazla bir aidiyet duydukları (bkz. Alıcı ve Kızılboğa Özasan, 2020) ve bu durumun kentsel alanda hakkaniyetli bir hizmet dağılımını engelleyebileceği vurgulanmaktadır (bkz. Alıcı ve Kızılboğa Özasan, 2020; Arıkboğa, 2007, 2012; Erder ve İncioğlu, 2008). Bu çift kimlikli durum, BŞB meclisini ilgilendiren görevlerde küçük nüfuslu ilçe belediyeleri lehine eşitsizlik yaratan farklı temsil sorunlarına neden olabilir. Örneğin, nüfusu oldukça az olan bir ilçe belediyesinin büyükşehir belediyesindeki temsilcisi, gerekli hâllerde BŞB başkanına vekâlet edebilir ya da encümende görev alabilir. Bu durum nüfusu oldukça az olan bir ilçe belediyesinin BŞB meclisinde tarafsız biçimde gereğinden fazla ayrıcalıklı/öncelikli bir konuma yerleşmesine sebep olabilir (Alıcı ve Kızılboğa Özasan, 2020, s. 107-108). Bu tartışma literatürde BŞB meclisinin bir “*ilçe belediyeleri genel kuruluna*” (bkz. Erder ve İncioğlu, 2008, s. 95) dönüştüğü iddialarıyla örtüşmektedir (Arıkboğa, 2007, s. 33; Arıkboğa vd., 2007, s. 113).

BŞB sınırları içerisindeki dar ve geniş ölçekli birçok politikanın uygulanması için BŞB'nin onayı zorunludur. Lakin bu kadar kapsamlı bir politika üretme alanına karşı BŞB meclisleri ağırlıklı olarak kentin fiziksel durumunu etkileyen imar ağırlıklı ya da belediye meclisinin rutin işlerini ilgilendiren konularda kararlar almaktadır (Arıkboğa, 2015, s. 66). Vatandaşlar da belediye meclis üleriyle belediyenin bürokratik işlerine dair konular nedeniyle iletişime geçebilmektedir (Erder, 2006, s. 127). Türkiye'de belediyecilik anlayışının çoğunlukla hizmet odaklı bir politika yapma biçimi ile ilişkilendirilmesi nedeniyle hem 1980'li yıllarda (bkz. Erder ve İncioğlu, 2008) hem de 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı Yasa sonrasında yapılan alan araştırmalarının vurgularında (bkz. Uyan Semerci, 2015), belediye meclis üyelerinin büyük bir çoğunluğu yürüttükleri görevin *siyasetle ilişkili* olmadığını ve yerel siyasetin çoğunlukla halka hizmet sunmakla (bkz. Erder, 2006) ilgili olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu durum kaçınılmaz biçimde, kentsel politika yapım sürecinin *siyasal*

niteliğinin görmezden gelinmesine neden olabilir (bkz. Aydın, 2023). Yatırım, planlama vb. konularda mutlak gücü elinde bulunduran BŞB başkanı, bu kararlardan fayda sağlayacak aktörlerle yakın ilişki kurabilmekte ve başkan etrafında *-özellikle 1980 sonrasında-* ortaya çıkan korporatist yapı (bkz. Şengül, 2019), kentsel politikanın makro düzeydeki süreçlerini daha fazla etkileyebilmektedir (Erder ve İncioğlu, 2008, s. 50-51). Bu duruma ek olarak, Alıcı'nın (2019, s. 78) belediyelerde kariyere ve liyakate dikkat edilmeden yapılan sorunlu atamaları tespit ettiği çalışmasında, yerel seçimler sonrasında başkanın ya da belediyeyi kazanan siyasi partinin değişimiyle, belediye üst bürokrasinin sürekli olarak değiştiği ve bu durumun bir süre sonra *"yerel sarmala"* dönüştüğü vurgulanmaktadır. Üst düzey belediye bürokrasisinin neredeyse tamamının atamalarını yapmakta tek yetkili olan BŞB başkanlarının kentsel politikayı belirlemede mutlak bir güce sahip olmalarıyla, her yerel seçim sonrasında belediye bürokrasisinin büyük bir çoğunluğu değişmekte; belediyelerin uzun vadeli politikalar üretmesine engel olan bu durumun hizmet sunmada yarattığı aksaklıklar, her seçim döneminde kendini yeniden üreterek yereli adeta bir *sarmala* düşürmektedir (Alıcı, 2019, s. 86-87).

BŞB Meclislerinde Temsil Adaletsizliği

BŞB meclislerinin dolaylı olarak oluşturulması ve meclis üyelerinin çift kimliğe sahip olmaları pratikte BŞB meclislerinde Arıkboğa'nın (2007, 2014) ayrıntılı olarak tartıştığı *"temsil adaletsizlikleri"* yaratmaktadır. Temsil adaletinin coğrafi görünümü, BŞB sınırlarındaki herhangi bir ilçenin nüfusu ile söz konusu ilçenin mecliste temsil edilme oranıyla; siyasi görünümü de herhangi bir siyasi partinin aldığı oy oranı ile mecliste temsil oranıyla anlaşılabilir (Arıkboğa, 2014).

BŞB meclislerindeki *coğrafi temsil adaletsizliği*, küçük nüfuslu ilçelerin BŞB meclislerinde daha fazla temsil edilmesiyle ortaya çıkmış; 6360 sayılı Yasa ile BŞB sınırının il mülki sınırına genişlemesiyle de *-çevre ilçelerin BŞB meclislerindeki temsil oranı merkez ilçelerle karşılaştırıldığında-* söz konusu handikap daha da derinleşmiştir. *Temsil adaletsizliğinin siyasi boyutu* da BŞB meclisinin oluşturulma usulü nedeniyle, daha az oy alan partilerin BŞB meclislerinde daha fazla temsil edilmesiyle ilgilidir ve merkez-çevre ilçeler arasındaki siyasi farklılıklar ya da örtüşmeler, bu adaletsizliğin yansımalarını derinden etkilemektedir (bkz. Arıkboğa, 2007, 2014, 2015).

Arıkboğa'nın (2007, s. 35) belirttiği üzere, 5216 sayılı Yasa'nın tasarı metninde, BŞB üyelerinin doğrudan halk tarafından seçilmesini öngören düzenleme hayata geçmemiştir. Arıkboğa'nın vurguladığı üzere, BŞB meclis üyelerini doğrudan halk tarafından seçme yöntemi, çift kimlikli yapıyı ortadan kaldırmayı amaçlamış olsa da BŞB meclis üyelerinin belirlenme usulünün yine aynı şekilde (belediye meclislerinden 1/5 üye) bırakılması, *"temsil adaletsizliği"* meselesine yine bir çözüm getirmeyecekti. Yazara göre bu durum temsil adaletsizliği sorununun yasa koyucu tarafından dikkate alınmadığını göstermektedir.

Arıkboğa'ya göre coğrafi temsil adaletsizliğinin asıl sebebi *"ilçe sayılarından"* ziyade, ilçe nüfusu ve BŞB meclisine gidecek üye sayısı ile ilgilidir ve bu noktada BŞB meclisine gidecek üye sayısını belirleyen *"nüfus dilimleri"* oldukça sorunludur. Zira ilçe belediyeleri -*nüfuslarının artmasına koşut olarak-* BŞB meclislerinde oransal olarak daha az sayıda, küçük ölçekli ilçelerse daha fazla temsil edilmektedir (Arıkboğa, 2014, s. 39). Siyasi temsil adaletsizliği ise, Arıkboğa'ya (2014, s. 40-41) göre *beş nedenden dolayı* ortaya çıkmaktadır. İlk neden, belediye meclis üyesi seçimlerinden bağımsız olarak, belediye başkanlarının BŞB meclisinin doğal üyesi olmasıyla ilişkilidir. İkinci mesele de nüfusu 10 binden az olan ilçe belediyeleriyle ilişkilidir. Bu ilçeler BŞB meclisine iki üye göndermekte ve bu üyelerden biri belediye başkanı, diğeri de en çok fazla oyu alan partinin üyesi olmaktadır. Fakat çoğu durumda bu iki üye aynı partiden olmaktadır. Üçüncü mesele, YSK'nın yorumuyla ilgilidir. BŞB

meclisine gidecek üyelerin belirlenmesinde kontenjan adaylığı bulunduğu için, çoğu durumda, nüfusu 20.000'den az olan (BŞB meclisine 3 üye yollayacak) ilçelerde, a) *belediye başkanı*, b) *en çok oyu alan parti kontenjanının birinci sıradaki adayı* ve c) *en çok oyu alan partinin birinci sıradaki ismi* genelde aynı partiden olmaktadır. Dördüncü mesele, ilçe belediyeleri meclis üyelerinin belirlenmesinde usulün (önceki başlıklarda tartışılan), küçük partiler aleyhine yarattığı (onda birlik baraj sistemi nedeniyle) etkiyle ilişkilidir. Yazara göre bu durum partilerin oy oranlarını, belediye meclisine seçiliş sırasını ve dolayısıyla belediye meclis üyesinin BŞB meclisine gidip gidememesini etkilemektedir. Beşinci husus, coğrafi temsil adaletsizliği nedeniyle ortaya çıkan siyasi temsil adaletsizliğiyle ilgilidir. Bu tip durumlarda, çevre ilçelerde daha fazla oy alan bir parti, il genelinde daha az oy alsa bile, BŞB meclisinde çoğunluğu ele geçirebilmekte ya da bu durumun tersi yönünde, il genelinde ciddi oranda oy alan bir parti, küçük nüfuslu ilçelerde temsil edilememe sorunuyla karşılaşabilmektedir.

Coğrafi ve siyasi temsil adaletsizliklerinin çarpıcı örnekleri bulunmaktadır. Örneğin, Bursa BŞB meclisinde, 2014 yerel seçimlerinde, nüfusu takriben 7.000 olan Harmancık iki üyeyle, ilçe bazında en fazla nüfusa (yaklaşık 800.000) sahip Osmangazi ise on üyeyle temsil edilmiştir (Arıkboğa, 2014, s. 45). Konya'da 2019 yerel seçimlerindeyse, nüfusu sadece 1.785 olan Yalılıyük iki üyeyle, yaklaşık 650.000 nüfusa sahip Selçuklu ise on üyeyle; 2018 ADNKS verilerine göre Türkiye'nin en büyük ilçesi olan Çankaya (Ankara) ilçesi, 2019 yerel seçimleri sonrası Ankara BŞB Meclisi'nde on üyeyle, nüfusu 3.600 olan Evren (Ankara) ilçesi ise iki üyeyle temsil edilmiştir (Alıcı ve Kızılböğü Özaslan, 2020, s. 98). Temsil adaletsizliğinin siyasi görünümünde de ilginç örnekler bulunmaktadır. Örneğin, 2014 yerel seçimlerinde Ankara'da, %42 oy alan AK Parti, BŞB meclisinde doksan sekiz üye ile temsil edilirken, oyların %32'sini alan CHP ise sadece yirmi üç üyeyle temsil edilebilmiştir (Arıkboğa, 2014, s. 53). Yine aynı seçim döneminde Tekirdağ'da oyların %43'ünü alan CHP, BŞB meclisinde kırk üç üyeyle temsil edilirken, %34 oy alan AK Parti sadece on üç üyeyle temsil edilebilmiştir (Arıkboğa, 2014, s. 54). Adana'da da nüfusun %70'inden fazlasını oluşturulan üç ilçe (Seyhan, Yüreğir ve Çukurova) 2014 yerel seçimleri sonrası BŞB meclisinde (toplam yetmiş dokuz üye) yaklaşık otuz üyeyle temsil edilirken; CHP'nin en fazla oy aldığı ilçeler (Seyhan ve Çukurova), Adana nüfusunun seçmen sayısının yarısından fazlasını barındırsalar da CHP mecliste en az üyeyle temsil edilen parti konumunda kalmıştır (Aksu Çam, 2015, s. 115-116). Siyasi temsil adaletsizliğinin merkez-çevre ilçeler ayrımından kaynaklı mekânsal boyutunda da ilgi çekici örnekler bulunmaktadır. 2014 yerel seçimlerinde Eskişehir'de, çoğunluğu kırsal ilçelerden olmak üzere on ilçede ipi göğüsleyen AK Parti, CHP'den daha az oy almasına rağmen toplamda kırk beş üyesi bulunan BŞB meclisinde yirmi dokuz üyeyle (%40 oy alarak birinci olan parti CHP ise 15 üyeyle); %16 oy alan MHP ise sadece bir üyeyle temsil edilebilmiştir (Arıkboğa, 2014, s. 55; Suğur, 2015, s. 167). 2019 yerel seçimlerinde Mersin'de hem BŞB başkanlığını hem de nüfusu 100.000 fazla üç ilçenin belediye başkanlığını kazanan CHP, Mersin BŞB meclisinde yirmi yedi üyeyle (toplam yetmiş sekiz üye) azınlık konumundadır (Alıcı ve Kızılböğü Özaslan, 2020, s. 98). Söz konusu örnekleri çoğaltmak mümkündür ve bu durum neredeyse tüm siyasi partileri bazen olumlu bazen de olumsuz biçimde etkilemektedir (bkz. Alıcı ve Kızılböğü Özaslan, 2020; Arıkboğa, 2014). Söz konusu adaletsizlik örnekleri, karar alma süreçlerini etkilerken, diğer yandan da belediyenin organları ve farklı partilere mensup belediye meclis üyeleri arasında belirli çelişkiler, zıtlıklar ve bazen de birliktelikler yaratmaktadır. Sonraki başlıklar bu tartışmaları ele almaktadır.

Başkan-Meclis ve İktidar-Muhalefet Arasındaki İlişkiler

İstisnalar dışında, iktidar grubunun çoğunlukta olduğu meclislerde, güçlü başkan modelinin varlığı, muhalefetin gücünü elimine eder (Arıkboğa, 2015, s. 68). Bu durum, çift kimlikli bir temsil yapısına sahip BŞB meclislerinde daha da karmaşık bir hâl alabilir. İlçe

belediyesinde iktidar, BŞB’de muhalefet kanadında yer alan bir meclis üyesi, BŞB meclisinde istediği yetkiyi almakta zorlanabilir (Arıkboğa ve Gül, 2022, s. 7). Hem BŞB başkanlığının hem de meclisteki çoğunluğun aynı parti tarafından elde edildiği durumlarda muhalefetin karar alma sürecine etkisi neredeyse sıfırlanır (Topal Demiroğlu ve Okutan, 2015, s. 212). Diğer yandan, iktidar grubunun meclis çoğunluğunu elde edemediği örneklerde, iktidar ve muhalefet arasındaki etkileşimlerin, birlikteliklerin ve müzakerelerin çoğaldığı görülmektedir (Arıkboğa, 2015, s. 65).

Belediye meclislerinin işleyişi, parti disiplini ve grup kararı alınması gibi çoğunluk kararını destekleyen mekanizmalar üstüne kurulmaktadır (bkz. Aksu Çam, 2015; Arıkboğa, 2012b; Arıkboğa ve Gül, 2022). Zira bazı durumlarda, muhalefetteki meclis üyeleri, iktidara mensup üyelerle bir konuda aynı fikirde olsalar dahi, grup kararı bu süreci tersine çevirebilmektedir (Topal Demiroğlu ve Okutan, 2015, s. 213). Bu sürecin uygulamada, BŞB meclislerinde karar alma süreçlerini etkileyecek farklı mekanizmaların ve ilişkilerin ortaya çıkmasına neden olduğu da söylenebilir. Örneğin Eskişehir özelinde yapılan bir alan araştırmasının bulguları, CHP’nin grup kararının belediye başkanının onayına, AK Parti’nin grup kararlarının da çoğunlukla merkezî yönetime, parti başkanına ve milletvekillerine bağlı şekillendiğini ifade etmektedir (Suğur, 2015, s. 176). Başkan-meclis, iktidar-muhalefet ya da başkan-muhalefet arasındaki ilişkilerden ve iktidar ve muhalefet partilerinin meclisteki temsil durumlarından bağımsız olarak ulusal siyaseti ve gündemi etkileyecek büyüklükteki ve önemdeki bir konu, BŞB meclislerinde iktidar ve muhalefet arasında tansiyonu yükseltebilmektedir. Topal Demiroğlu ve Okutan’ın (2015, s. 212) tespitlerine göre, Okmeydanı Kentsel Dönüşüm Projesi gibi Türkiye’de ulusal medyada da önemli bir yer bulan konunun BŞB meclisinde görüşülmesinin arifesinde, BŞB meclis kafeteryasındaki iklimin dahi oldukça sert olduğu saptanmıştır. Kanal İstanbul Projesi de İstanbul BŞB Meclisi’nde farklı ittifaklara mensup partilerin üyeleri tarafından hararetle tartışılmıştır (bkz. Cumhuriyet, 2022a).

Herhangi bir partinin BŞB meclisinde çoğunluğu sağlayamadığı durumlarda, partiler arası ilişkiler sıklaşabilir. Adana BŞB Meclisi’nin “müşterek komisyon” uygulamasının (Aksu Çam, 2015), partiler arası müzakere süreçlerinin çıkmaza girme ihtimalinden koruyacak olumlu bir örnek olduğu söylenebilir. Uygulamanın temel mantığı, Adana BŞB meclisinde görüşülmesi gereken temel gündem konularının (imar, plan ve bütçe vb.) esas komisyonun (imar gibi) başkan olduğu “müşterek komisyona” havale edilip görüşülmesine dayanır. Müşterek komisyon, konuyu ilgilendiren komisyonların (çevre ve sağlık, plan ve bütçe vb.) üyeleriyle oluşmaktadır. Müşterek komisyon üyesi, konuyu kendi komisyonu bağlamında değerlendirmekte ve uygun görmediği konuların kendi komisyonunda görüşülmesini sağlamaktadır. Böylece herhangi bir gündem konusunun hem ilgili hem de müşterek komisyonda görüşülmesi, sağlıklı bir hızlı karar alma süreci yaratırken, konunun meclisten dönme ihtimali, esas komisyon üyesi olmayan üyelerin karar alma süreçlerinde aktif olarak katılmalarıyla azalmaktadır. “Müşterek komisyon” uygulaması, hiçbir partinin çoğunluğu sağlayamadığı durumlarda, uzlaşmayı ve müzakereyi kolaylaştırması ve karar alma süreçlerini demokratikleştirmesi bakımından olumlu bir örnektir (Aksu Çam, 2015, s. 122-123).

Ulusal Siyasetin ve Aktörlerin Etkisinde: BŞB Meclislerinin Konumunu Yeniden Düşünmek

Önceki başlıklar, BŞB başkanı ve meclis arasında ilişkiyi, BŞB’lerin iç işleyiş mekanizmaları bağlamında ele almıştı. Lakin son yıllarda ulusal siyasetteki iklimin de etkisiyle, BŞB meclislerindeki karar alma süreçlerinin yerel dışı faktörlerden de etkilendiği ve karar alma süreçlerinin giderek karmaşıklaştığı görülmektedir. Sonraki başlıklar bu tartışmaları gündeme getirecektir.

BŞB başkanlarının ulusal siyasette daha da güçlü figürler hâline gelmeleri

1963 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinden itibaren belediye başkanlarının doğrudan halk tarafından seçilmeleri, belediye başkanlarını hem yerel hem de ulusal siyasetin önemli figürleri hâline getirmiştir (bkz. Erençin, 2007). Fakat kentsel siyasetin odağının bölgesel nitelikli bir alan yönetimine kaydığı ilin tamamından sorumlu BŞB modelinde, BŞB başkanları tüm gücü ellerinde toplamaktadır. Türkiye’de yoğun biçimde ulusal siyasetin etkisi altında geçen 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde AK Partili bazı eski bakanlar, BŞB’lerde başkan adayı gösterilmiştir (Erciyas ve Baykal, 2018). 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde başkan adaylarını siyasal konumları daha da önem kazanmış ve AK Partili bazı eski bakanlar bu defa üç büyükşehirden (İstanbul, Ankara, İzmir) ve önemli büyükşehirlerden biri olan Gaziantep’ten aday gösterilmiştir (Akkoç, 2018; Öztay, 2022). 2019 yerel seçimleri öncesi muhalefet açısından da İstanbul BŞB Başkanlığını kazanmanın, ulusal siyasetin de kazanımı olmanın bir göstergesi olacağı vurgulanmıştır (Aykaç, 2023). Millet İttifakı’nın seçimi kazandığı bazı büyükşehirlerde (İstanbul, Ankara, Adana, Mersin) BŞB başkanı ve BŞB meclis çoğunluğunun farklı partilerden olmasının başkan-meclis arasındaki gerilimi daha da artırmasıyla, meclis toplantıları canlı yayınlarla kamuoyuyla paylaşılmaya başlanmıştır (Nacak, 2022, s. 65-66). Yine bu seçimlerde 11 BŞB’de belediye başkanlıklarının Millet İttifakı adayları tarafından kazanılması, BŞB başkanlığının konumunu muhalefet partileri açısından daha da kuvvetlendirmiş; BŞB başkanları belirli aralıklarla yayınladıkları bildirimlerle, belediyeçilik hizmetlerinde yaşadıkları sorunları, ulusal medyanın gündemine taşımışlardır (Aydiner, 2023). Dahası, İstanbul ve Ankara BŞB başkanları, 2023 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri öncesinde, muhalefetin olası cumhurbaşkanı adayı olmaları hususunda ciddi bir kamuoyu desteği görmüş (bkz. Sayın, 2022); Millet İttifakı’nın söz konusu seçimi kazanması hâlinde Ekrem İmamoğlu ve Mansur Yavaş’ın “cumhurbaşkanı yardımcıları” olacakları duyurulmuştur (BBC, 2023). 2024 yılının mart ayında yapılması planlanan Mahalli İdareler Genel Seçimleri öncesinde, BŞB başkanlığının konumunun giderek kuvvetleneceği ve Cumhuriyet’in de bu seçimlerde -*başta üç BŞB olmak üzere*- çoğu BŞB’de siyasi yönden kuvvetli isimleri aday göstermesi şaşırtıcı olmayacaktır. Peki, tüm bu süreç halihazırda bir asimetriye sahip BŞB başkanı ve BŞB Meclisi arasındaki ilişkiyi nasıl etkileyecektir? Kuşkusuz bu asimetri, ulusal siyasette ve medyada kuvvetli hâle gelen BŞB başkanları lehine evrilecektir. Fakat bu durum giderek kentsel siyasetle ilgili olmayan konuların BŞB Meclisi gündeminde tartışılmasına neden olabilecektir (bkz. Cumhuriyet, 2022b).

BŞB başkanlığı makamının son yıllarda önemini artıran siyasal gelişmeler, bu süreci daima BŞB başkanları lehine çevirmeyebilir. Zira güçlü başkan-zayıf meclis modeline istisna olabilecek örneklerin de var olduğu bilinmektedir. Bu örnekler de çoğunlukla, iktidar ve muhalefet arasında artan siyasal gerilimin, BŞB’leri daha da önemli bir iktidar odağına ve alanına getirmesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin, Mersin BŞB Başkanı Vahap Seçer’in 2022 yılında metro projesi için meclisten talep ettiği borçlandırma yetkisi, AK Parti ve MHP’li üyelerin oylarıyla reddedilmiştir (Cumhuriyet, 2022c). Ankara BŞB’de de 2022 yılında AK Parti Grubu’nun su ücretlerine %50 indirim yapılması teklifi, mecliste çoğunluk kararıyla kabul edilmiş; Mansur Yavaş tarafından veto edilen karar, meclis çoğunluğunun ısrarıyla kabul edilmiştir (NTV, 2022). Mali açıdan zor duruma düşen Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü de süreci mahkemeye taşımıştır (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2022). İstanbul BŞB Başkanı Ekrem İmamoğlu da BŞB Meclisi’nin 2019 yılının ekim ve kasım aylarında aldığı (702, 703, 934 sayılı) parsel tahsisi ve imar değişikliği kararlarını veto etmiş; teklifi veren AK Parti Grubu’nun kararlarında ısrar etmesi sonucunda da İmamoğlu, 5216 sayılı Yasa’nın verdiği yetkiye dayanarak konuyu yargıya taşımıştır (Bursalı, 2020). Bu örnekler başkanla farklı partilere mensup meclis üyelerinin, meclis çoğunluğuna sahip olmaları

durumunda, güçlü BŞB başkanlarının icracı güçlerini kısıtlayabileceklerini ve ulusal siyasette daha da güçlenen BŞB başkanlarına karşı direnç gösterebileceklerini ispatlamaktadır.

Kentsel planlamada yeni aktörler ve düzenlemeler

Türkiye’de mekânsal planlama bağlamında merkez ile yerel arasındaki ilişkiler, 1980’li yıllara kadar merkezîyetçi bir tahayyülle ilerlerken, büyükşehir yönetimi modelinin fiilen uygulamaya geçmesinden bir yıl sonra (1985) yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Kanunu ile bu süreç kısmen yerel yönetimler lehine dönüşmüş; 2011 yılı sonrasındaysa Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın kurulması sonrasında (kentsel) planlama ve kentsel dönüşüm süreçlerinde, merkezî yönetimin aktörleri çok geniş yetkilerle donatılarak yerel yönetimlerin kentsel planlamaya ilişkin bazı yetkileri ve görevleri, merkezî yönetimin aktörlerine aktarılmıştır (Özdemir Sönmez, 2017, s. 644). Bu merkezileşme eğilimi 2000’li yılların sonuna doğru, İmar Kanunu’ndan kaynaklı sorunların aşılması amacı da güdülerken Toplu Konut İdaresi (TOKİ) ve Başbakanlık Özelleştirme İdaresi gibi merkezin kaynaklarını doğrudan kullanma yetkisine sahip kurumlarla kuvvetlenirken, 2009 Mahalli İdareler Genel Seçimleri sonrası Milli Eğitim Bakanlığı ve Devlet Hava Meydanları İşletmesi gibi kurumlara da kendi tasarruflarındaki alanlara dair mekânsal planlama konusunda önemli yetkiler verilmiştir (Şahin, 2018, s. 14-16). Fakat diğer yandan 5216 sayılı Yasa, mekânsal planlama konusunda BŞB’leri ciddi ölçüde yetkilendirmiş (nazım imar planı yapma, yaptırma, onaylama, uygulama) ve 6360 sayılı Yasa bu yetkiyi, 30 BŞB’de il özel idarelerinin kapatılmasıyla, il sınırına doğru genişletmiştir (Özdemir Sönmez, 2017, s. 652 - 653). Buradaki temel aksaklık, mekânsal planlamaya ilişkin, aralarında bir bütünlük içermeyen hukuksal düzenlemelerin (afet riskinden kaynaklı kentsel dönüşüm, toplu konut yapımı, kıyı alanlarının imara açılması, kültür ve turizmi geliştirme, enerji santralleri yapımı, imar afları vb. konularda KHK’lar, Cumhurbaşkanlığı kararları, yasalar, yönetmelikler vb.) BŞB sınırlarındaki alanlara müdahale konusunda birçok aktörü, kendi ilgi sahasına giren alanlarda yetkilendirmesinden kaynaklanmaktadır (bkz. Bilgin, 2020; Özdemir Sönmez, 2017; Şahin, 2018). Özellikle kentsel dönüşüm süreçlerinde TOKİ, BŞB ve BŞB ilçe belediyesi arasında bazı işbirlikleri olabileceği gibi (Ahsan ve Helvacıoğlu, 2022, s. 129), mekânsal planlama konusundaki yıllar geçtikçe sınırsız sayılabilecek yetkilerle donatılan TOKİ, yerel yönetimleri saf dışı bırakabilecek kadar önemli bir güce de sahiptir (bkz. Bahçeci Başarmak, 2018). Planlama konusundaki *yetki karmaşası* (Şahin, 2018, s. 16) ve merkezin yerele doğrudan müdahalesini mümkün kılan düzenlemeler, BŞB’lerin ve doğal olarak BŞB meclislerinin iktidar alanını sınırlandırabilmektedir.

İmar ve kentsel planlama süreçlerinin, kentlerin ölçeğinin büyümesiyle, daha büyük ölçekli çıkar gruplarının etkisiyle şekillenmesi kaçınılmazdır (bkz. Şengül, 2019). İstanbul’un Türkiye açısından önemi ele alındığında, kentsel düzeyde küçük ölçekli çıkarlardan ziyade, ekonomik ve siyasi açıdan ulusal ölçekte de kuvvetli aktörlerin karar alma süreçlerinde daha etkili olduğu söylenebilir (Topal Demiroğlu ve Okutan, 2015, s. 210). Konuyla ilgili kapsamlı bir alan araştırması, İstanbul özelinde inşaat sektöründe faaliyet gösteren girişimcilerin, yatırım süreçlerine ilişkin sorunlarını/açmazlarını çözmek üzere yerel aktörlere başvurmadan, merkezî yönetimle (Ankara) ilişki kurmayı tercih ettiklerini vurgulamaktadır (bkz. Savaşkan, 2018). Merkezî yönetim tarafından alınan kararlarla İstanbul’da gerçekleştirilmesi planlanan projelerin İstanbul BŞB Meclisi’nde ne ölçüde tartışıldığı ya da gündeme alındığı da *-özellikle 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimleri öncesini kapsayan dönemde-* muğlaktır (bkz. Yalçın, 2019). Dahası, dönemin İstanbul BŞB Başkanı’nın imzasıyla onaylanan 2011 yılı tarihli İstanbul Çevre Düzenleme Planı’nın (İÇDP) oldukça sakıncalı bulunduğu bir kentsel proje, merkezî yönetim tarafından ivedilikle hayata geçirilmeye çalışılmıştır (Akkoyunlu, 2019, s. 39-40). Bu örnekler Türkiye’deki yerel yönetim siyasetinin alamet-i farikası olan “güçlü başkan” modelinin dahi etkisiz kılınabileceğini (Erder vd., 2015, s. 280) ve merkezileşmiş planlama

süreçleriyle yerel aktörlere ihtiyaç duymadan yatırımlar/projeler gerçekleştirilebilmesinin, BŞB meclisinin karar alma süreçlerindeki gücünü zayıflatabileceğini göstermektedir.

Genel Değerlendirme: BŞB Meclislerini Kuvvetlendirmeye Yönelik Çözüm Önerileri

BŞB meclisleri, yerel demokrasinin ve temsilin en önemli aktörlerinden biridir. Her ne kadar katılımcı demokrasiye dair son yıllarda iyi uygulama örneklerinin ortaya çıktığı bilinse de kentsel politika yapımının formel aktörleri olan belediye meclislerinin bu süreçteki rolleri de kuvvetlendirilmelidir. Konu, temsil ve karar alma süreçlerini kuvvetlendirmek olunca BŞB meclisleri ve belediye meclislerinin benzer problemlerle karşılaştıkları söylenebilir. Bu nedenle BŞB meclislerine ilişkin çözümün büyük bir çoğunluğu ilçe belediye meclisleri ya da BŞB olmayan il belediye meclislerini de ilgilendirmektedir.

Türkiye’de belediye yapılanmasının a) başkan odaklı kurgulandığı, b) seçim sisteminin başkanın konumunu kuvvetlendirmek üzere, “güçlü partiler” lehine düzenlendiği ve c) başta gündem belirlemek olmak üzere karar alma süreçlerini etkileyen birçok konuda belediye başkanı ve belediye üst düzey bürokrasisinin oldukça etkili olduğu, çalışmanın ilgili başlıklarında tartışıldı. Belediye meclislerindeki bu durum, muhalefet partilerinin gücünü büyük ölçüde azaltmakta ve bu durum hâliyle meclisleri de güçsüzleştirebilmektedir (bkz. Uyan Semerci, 2015). Diğer yandan, sadece yerel yönetimlerin karar organlarına ait bir sorun olarak gözükmese de meclis üyesi olabilmenin temel şartı “*partili olmaktan*” geçmektedir (Aydoğan Ünal, 2015, s. 231). Aday belirleme sürecinde de *parti içi demokrasinin* sağlıklı biçimde işlememesi (Arıkboğa ve Gül, 2021, s. 278-279) meclislerdeki temsilin niteliğini de azaltmaktadır.

İmar konuları gibi kentin fiziksel ve toplumsal yapısını etkileyecek birçok karar, meclis çoğunluğunu elde eden siyasi parti üyeleri tarafından kabul edilmektedir. Şayet meclis çoğunluğu ve belediye başkanı aynı siyasi partidense süreç daha da kolaylaşmaktadır. Muhalefet de bu tip durumlarda karar alma sürecinde pasif duruma düşmektedir. Bu tip durumları aşmak adına, imar gibi önemli konuların karar alma süreçlerini görece zorlaştıracak (gizli oylama, meclis üye tam sayısının 2/3’ünün onayının alınması vb.) uygulamalar getirilebilir (Arıkboğa ve Gül, 2022, s. 18). BŞB meclislerinin oluşum yöntemiyle ilgili olarak Alıcı ve Kızılboğa Özaslan’a (2020, s. 109-110) göre, ilçe belediye meclisinde herhangi bir ihtisas komisyonu/encümen üyesi olan bir meclis üyesinin, BŞB meclislerinde de benzer üyeliklere sahip olabilmesi ya da ilçe belediye başkanlarının (BŞB meclislerinin doğal üyeleri olarak) BŞB meclislerinde encümen üyesi olarak görev alabilmeleri ciddi bir *etik sorunu* yaratmaktadır. Bu etik dışı uygulamaların önüne ancak yasal bir düzenlemeyle geçilebilir.

BŞB meclislerinin oluşumunda “liste usulü” uygulanması nedeniyle parti siyaseti, BŞB meclis üyeliğinin niteliğinin önüne de geçmektedir. Erder vd. (2015, s. 282-283) seçmenlerin BŞB’ye gidecek meclis üyeleri arasında *-parti siyasetinin etkisini azaltarak-* tercih yapabileceği bir formülün, partilerin yerine adayların yarışabildiği ve parti siyasetinin hegemonyasının azaltıldığı siyasal bir iklim yaratabileceğini belirtmektedir. Yerel seçim sistemindeki onda birlik baraj ve daha fazla oy alan partiye ayrılan “kontenjan adaylığı” uygulamaları da yerel temsili artıracak biçimde düzenlenebilir (Erder vd., 2015, s. 282). Diğer yandan, meclis çalışmalarını düzenlemek için belediye başkanının dışında meclis içinden seçilecek bir üyeye, belediye başkanının meclis başkanı da olmasının yarattığı kuvvetler ayrılığı krizini (bkz. Arıkboğa vd., 2007, s. 106) aşmak adına “*belediye meclis başkanlığı*” modeli getirilebilir ve özellikle muhalefetteki belediye meclis üyelerinin karar almaya ve temsile katkı sağlamaları amacıyla, belediye meclis üyelerinin “*gündem belirleyebilmeleri*” yasal olarak güvence altına alınabilir (Keleş ve Toprak, 2000, s. 366). Fakat burada da önemli husus, meclisin somut gündemini belirleyebilmektedir. Her ne kadar 5393 sayılı Yasa (21/2) meclis üyelerine gündem

önerisinde bulunma hakkı tanısı da bu önerinin meclis gündeminde yer alıp almadığı tartışmalı bir meseledir (bkz. Arıkboğa vd., 2007, s. 85). Ayrıca belediye üst yönetiminin, meclise karşı herhangi bir sorumluluğunun olmamasının, meclisin niteliğini azaltması nedeniyle, belediye üst bürokrasinin atanma usulü gibi (belediye başkanının teklifiyle meclisin ataması vb.), belediye meclisinin yürütme karşısındaki konumunu kuvvetlendirecek yasal düzenlemelerin (bkz. Arıkboğa ve Gül, 2022, s. 14) hayata geçirilmesi de önemli bir seçenek olabilir. Tüm bu yapıyı daha demokratik kılmak için de aday belirleme süreci başta olmak üzere parti içi demokrasiyi kuvvetlendirecek adımların atılması gerekmektedir (bkz. Arıkboğa ve Gül, 2021, s. 278).

Belediye meclisinin belirlenmesinde ve oluşumunda, farklı birçok yasal düzenleme etkilidir (Keleş ve Toprak, 2000, s. 359). Çalışmanın önceki başlıklarında da vurgulandığı üzere YSK'nın yorumu ve seçim sisteminin onda birlik baraj uygulaması gibi nedenler (bkz. Arıkboğa, 2014) BŞB meclislerinin oluşma dinamiğini yakından etkilediği gibi; BŞB'nin yetki alanlarını belirleyen yasal düzenlemeler de (6360'la BŞB sınırının il mülki sınırı olması gibi), BŞB meclisinin yapısını ve niteliğini dönüştürmektedir. Böyle bir durumda, yerel seçimlere ait tüm yasal düzenlemelerin tek bir yasa çatısı/mevzuat altında toplanması (Keleş ve Toprak, 2000, s. 360; Üzmez, 2020, s. 127), meclislerin konumunu netleştirecek ve bu durum BŞB meclislerinin niteliğinin artmasına katkı sağlayacaktır.

Her ne kadar belediye meclisleri, belediyelerin karar organı olsa da belediye meclis üyeleri açısından meclis üyeliği çoğunlukla “*gönüllü*” bir iş olarak görülmektedir (bkz. Uyan Semerci, 2015). Bazı durumlarda belediye meclis üyeliği, daha büyük bir siyasi kariyere giden yolda “*sıçrama tahtası*” olarak da nitelendirilmektedir (Suğur, 2015, s. 170). Hâlbuki belediye meclis üyeleri, altına imza attıkları kararlar nedeniyle oldukça büyük sorumluluklar üstlenmektedirler (Arıkboğa, 2015, s. 67-68). Gönüllülük ve sorumluluk arasında gel git yaratan bu durum, meclislerin kuvvetini de azaltmaktadır. Bu noktada “meclis üyeliğinin niteliğini” artıracak bazı düzenlemeler yapılabilir. Öncelikle, belediye meclis üyelerinin özlük haklarının iyileştirilmesi ya da meclis üyeliğinin *sembolik değerini artıracak* uygulamaların geliştirilmesi gerekmektedir (Arıkboğa ve Gül, 2022, s. 13-14). BŞB meclis üyelerinin, çift kimlikli olma durumunu ortadan kaldıracak biçimde, doğrudan halk tarafından seçilmesi önerileri (Alıcı ve Kızılboğa Özasan, 2020, s. 109; Arıkboğa, 2007, s. 45; Arıkboğa, 2012a, s. 12; Arıkboğa vd., 2007, s. 108; Çetinkaya, 2015, s. 136) BŞB meclis üyelerinin temsil etme niteliklerini kuvvetlendirebilecektir. Lakin BŞB meclis üyelerinin seçim bölgesinin neresi olacağı, küçük ölçekli belediyelerin durumu vb. hususlar dikkate alınmadan yapılacak bir düzenleme, temsil adaletsizliği sorununu devam ettireceği için (Arıkboğa, 2007, s. 45), yasal düzenlemenin niteliksel konuları da dikkate alması gerekmektedir. 2008 tarihli ölçek reformu Yasası ve 6360 sayılı Yasa, küçük nüfuslu belediyelerin tüzel kişiliklerini ortadan kaldırırsa da nüfusu halen oldukça az olan ilçe belediyelerinin durumu önemlidir. Böyle bir durumda da ilçe ya da ilçe belediye alanından ziyade BŞB sınırı tek bir seçim bölgesi olarak kurgulanabilir ve belediye başkanlarının doğrudan BŞB meclis üyeleri olmaları yerine bir danışma organı olarak “*başkanlar koordinasyon toplantıları*” yapılabilir (Arıkboğa, 2012a, s. 18 - 19). Ayrıca küçük nüfuslu ilçelerin BŞB meclisine göndereceği üye sayısında, optimal bir sayı belirlenerek (20.000 nüfuslu bir ilçenin sadece 1 (bir) üye göndermesi vb.), sağlıklı bir temsil mekanizması kurulabilir (Arıkboğa, 2007, s. 43). Üzmez'in (2020, s. 141-145) BŞB meclislerinin %70'inin doğrudan ilçelerden geldiği, %30'unun da doğrudan halk tarafından seçildiği “*karma model önerisi*”, coğrafi ve siyasi temsil adaletsizliklerini azaltma konusunda ilgi çekici bir örnektir. Diğer yandan, karar almanın formel aktörleri olan belediye meclis üyeleri, icranın ve yürütmenin dışındadır. Bu durum belediye işlerinin denetlenmesinde de sorunlar yarattığı için meclisi “*icraya*” ortak edecek önerilerin (bkz. Arıkboğa ve Gül, 2022, s. 8-9) hayata geçirilmesi bir seçenek olabilir.

Toplumun büyük bir kesimini temsil eden belirli meslek gruplarının belediye meclislerindeki temsilleri önünde de önemli engeller vardır. Zira kamu görevlileri, istifa etmedikçe, belediye meclis üyesi olamamakta; fiiliyatta sadece belirli meslek gruplarının meclislere erişimi bulunmaktadır (Arıkboğa ve Gül, 2021, s. 271). Dolayısıyla kamu görevlilerinden meclis üyeliği için istifa şartının ortadan kaldırılması (Keleş ve Toprak, 2000, s. 360-361) genel bir kaide olarak kabul edilebilir ya da belirli meslek gruplarının (üniversite öğretim elemanları vb.) görevlerinden istifa etmeden meclis üyesi olabilmelerinin önü açılabilir (Arıkboğa ve Gül, 2021, s. 277).

Belediye meclislerinde temsil ve karar alma süreçlerindeki aksaklıklar, belediye meclisi ve kentliler arasındaki kopuklukla da ilgilidir. Meclis üyeleri ve seçmen arasındaki bağlantıyı artıracak mekanizmalar, meclisin niteliğini kuvvetlendirecektir. Zira Türkiye’de (BŞB ya da ilçe belediye fark etmeksizin) meclis üyeleri ve vatandaşların sağlıklı biçimde bir araya gelebileceği fiziksel ortamların yetersiz olduğu (meclis toplantılarının takip edileceği alanın yetersiz olması, meclis üyelerine ait odaların olmaması vb.), ilgili alan araştırmalarında vurgulanmaktadır (bkz. Arıkboğa ve Gül, 2022, s. 12-13; Uyan Semerci, 2015). Ayrıca BŞB’lerin etkilediği alanın coğrafi açıdan genişlemesiyle, halkın karar alma süreçlerine katılımını etkisizleştiren süreçlerin (meclis üyeleriyle iletişimin azalması vb.) çoğalması muhtemeldir (Arıkboğa vd., 2007, s. 77, 81). Bu tip durumları aşmak adına, meclis üyelerine spesifik bir sorumluluk alanı/sahası verilebilir (Çukurçayır, 2015, s. 246). Ayrıca, birçok nedenden dolayı, vatandaşların karar alma süreçlerinde katılımında eksiklikler olduğu ve belediye hizmetlerinin vatandaşlara bilgilendirilme konusunda aksaklıklar yaşandığı bilinmektedir (bkz. Arıkboğa vd., 2007, s. 77, 84). Son yıllarda büyükşehir belediye meclis toplantılarının/ihalelerinin canlı yayınlarla kamuoyuyla paylaşılması önemli bir gelişmedir. Bu tip uygulamalar, karar alma süreçlerini olumlu yönde geri besleyebilecektir.

Cumhuriyet’in ikinci yüzyılında, BŞB Meclislerini etkileyecek temel meselelerden birinin de “seçim ittifakları” (bkz. Üzmez, 2020; Arıkboğa ve Gül, 2021) olması muhtemeldir. 2018 yılında ilk defa 7102 sayılı Kanun sayesinde, milletvekili genel seçimlerinde “seçim ittifakları” yapılabilmiş; 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimlerindeyse partiler, yasal bir zemine oturtulmadan, fiilen “ittifak” ortağı olmuşlardır (Üzmez, 2020, s. 92). İttifaklar, başkan ve meclis üyelerinin aday gösterilme yöntemlerine bağlı olarak, her seçim bölgesine özgü biçimde, parti siyasetinin etkisini artırmakta ya da azaltmaktadır (Arıkboğa ve Gül, s. 271). Bu durum seçmenleri ittifaka oy vermeye zorlayarak partilerin görünürlüğünü azaltabilmekte (bkz. Üzmez, 2020, s. 92-94) ve partilerden ittifaklara sıçrayan liste tartışmaları (Arıkboğa ve Gül, 2021, s. 277) BŞB meclislerindeki temsil tartışmalarını da etkileyebilmektedir. Üzmez’e (2020, s. 129-134) göre mevcut aksaklıklar, ancak seçim ittifaklarının yasal bir zemine (ittifak partilerinin, parti isimlerinin, başkanların oy pusulasında net olarak belirtilmesi vb.) oturtulmasıyla aşılabilir.

Türkiye’de son yıllarda merkezî yönetimin mekânsal planlamadaki konumunun giderek kuvvetlenmesinin, BŞB meclislerinin rollerini derinden etkilediği, çalışmanın önceki başlığında vurgulandı. 2020 yılının şubat ayında ilk defa gündeme gelen fakat pandemi koşullarıyla nedeniyle rafa kalkan ve yine aynı yılın ağustos ayında tekrardan ulusal medyada tartışması konusu hâline gelen yeni “yerel yönetimler reformu” taslak paketinde, büyük ölçekli kentsel projelerin *-BŞB’lerin hizmeti yerine getiremediği durumlarda-* valilikler tarafından yaptırılabilmesi ve BŞB meclislerinin planlama ile ilgili aldığı kararlara bakanlık denetiminin getirilmesi gibi merkezin yerel üzerindeki vesayetini artırabilecek ve BŞB başkanlarının gücünü azaltabilecek maddelerin bulunduğu biliniyor (Gazete Duvar, 2020a, 2020b; Tokyay, 2020). Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanı Mehmet Özhaseki de 2023 yılının ağustos ayında Kayseri’de düzenlenen bir etkinlikte, İstanbul’da gerçekleşmesi muhtemel bir depreme

karşı hazırlıklı olunması adına, riskli binaların kentsel dönüşüm kapsamına alınmasını içeren İstanbul'a ilişkin özel bir yasa hazırladıklarını ve konunun ivedilikle Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne getirileceğini ifade etmiştir (bkz. Kaya, 2023). Söz konusu taslakta, kentsel dönüşüm süreçlerinde İstanbul'un rol model bir kent olacağı, kentsel dönüşüm süreçlerinin kolaylaşması için salt çoğunluk sistemine geçileceği, kurulması planlanan Kentsel Dönüşüm Başkanlığı'nın üç genel müdürlüğün bir tanesinin sadece İstanbul'daki süreçleri takip edeceği Bakan Özhaskeki tarafından ifade edilmiştir (TRT Haber, 2023). Taslak hâlindeki yasa tasarısında, İstanbul BŞB'nin ve BŞB Meclisi'nin rollerinin ne olacağına ilişkin şimdilik bir ipucu gözüküyor. Merkez ile yerel arasındaki idari vesayet tartışmalarına, 2019 Mahalli İdareler Genel Seçimleri sonrası yerel siyaset ölçeğine de ciddi biçimde yansıyan iktidar ve muhalefet partileri arasındaki siyasal gerilim de eklendiğinde, a) merkezin ivedilikle hayata geçirmeye çalışacağı projelerde ya da b) meclis çoğunluğunun farklı ittifaka/partiye mensup BŞB başkanının icracı gücünü kısıtlayacak biçimde herhangi bir kararda ısrar etmesi durumunda, muhalefetteki BŞB başkanlarının ve BŞB meclislerinin alacağı konum, Cumhuriyet'in ikinci yüzyılında yerel yönetim siyaseti açısından önemli sonuçlar yaratacaktır.

Sonuç

Yerel ölçekte temsili demokrasiyi kuvvetlendirmeyi amaçlayan tartışmalar, katılımcı mekanizmaların yerel düzeyde *temsil ve karar almayı* olumlu yönde artırmasını beklemektedir. Temsili demokrasinin, dolaylı araçlarla ve yöntemlerle kuvvetlendirilmesi elbette önemlidir. Lakin yerel düzeyde formel biçimde karar almanın en etkili aktörü, halen belediye meclisleridir. Bu nedenle Türkiye'de BŞB meclislerinin güçlendirilmesi, Cumhuriyet'in ikinci yüzyılına girdiğimiz bu dönemde, nüfusun büyük bir çoğunluğunun büyükşehirlerde yaşadığı kentlerde yerel demokrasi açısından oldukça elzem görünmektedir. BŞB meclislerinin temel sorunlarından biri olan temsil adaletsizliğinin giderilmesi, BŞB meclis üyelerinin çift kimliklerinden kaynaklı sorunların aşılması, başkan-meclis arasındaki güç dengesinin gözetilmesini sağlayacak bir siyasal yapı inşa edilmesi, çözüme giden yolun önemli başlıkları olarak özetlenebilir. BŞB meclislerini kuvvetlendirecek her yasal düzenleme, iktidar ya da muhalefet fark etmeksizin, kentlilerin gündelik yaşamına *-yerel demokrasiyi kuvvetlendirecek şekilde-* olumlu biçimde yansiyabilecektir.

Çalışma boyunca tartışıldığı üzere, BŞB meclislerindeki karar alma süreçlerini, birçok farklı aktör, yapı ve strateji etkilemektedir. Cumhuriyet'in ikinci yüzyılında, BŞB'lerin etkiledikleri coğrafyaların genişleyeceğini ve BŞB meclislerinin karar alma süreçleri nezdindeki açmazların (BŞB başkanlarının siyasal konumlarının kuvvetlenmesi, merkezi yönetimin aktörlerinin mekânsal planlama konusunda geniş yetkilerle donatılması, BŞB başkanları ile meclis çoğunluğunun farklı partilere mensup olması, seçim ittifaklarının sürmesi vb.) daha da karmaşıklaşacağını söylemek mümkündür. Bu nedenle BŞB meclisleri özelinde karar alma süreçlerindeki açmazların, sadece yasal düzenlemelerle aşılması olanaklı olmayabilir. Ayrıca etkilediği coğrafi ölçeğin daha da arttığı BŞB meclislerinin gündemlerinin, özellikle imar ve bütçe konularıyla birlikte daha da yoğunlaşması kaçınılmazdır. Lakin bu yoğun gündemin, kentin hangi sorunlarından oluştuğu da önemli bir sorundur. Çalışmanın ilgili başlığında da vurgulandığı üzere BŞB meclislerinin gündemine girmeyen fakat kenti önemli ölçüde ilgilendiren konuların/sorunların, kentlerde yerel siyaseti ne yönde etkilediğini ele alan çalışmalar, Cumhuriyet'in ikinci yüzyılında BŞB meclislerinin kuvvetlendirilmesine katkı sağlayacak çıkarımlar yapabilir. Cumhuriyet'in değerlerini yerel düzeyde sağlıklı biçimde yaşatabilmenin koşullarını düşünme/üretme/hayata geçirme kaygısı, BŞB meclislerini güçlendirmeyi amaçlayan akademik tartışmaların artmasıyla daha anlamlı hâle gelebilir.

Kaynakça

- Ahsan, M. M. ve Helvacıoğlu, C. (2022). Türkiye’de kentsel dönüşüm projelerine paydaşların katılımı: Aktaş ve Yatıkmusluk TOKİ konutları proje örneği. *Journal of Political Administrative and Local Studies (JPAL)*, 5 (2), 121 - 143
- Akkoç, H. (2018). AK Parti’de 6 eski bakan aday oldu. <https://www.yenisafak.com/gundem/ak-partide-6-eski-bakan-aday-oldu-3413610> (11.09.2023).
- Akkoyunlu, N. (2019). Siborglar için akıllı şehirler. *Birikim*, 358 – 359, 36-41.
- Aksu Çam, Ç. (2015). *Büyükşehir belediye meclisinin yapısı, işleyişi ve yerel demokrasi: Adana örneği*. Uyan Semerci, P. (Ed.). *Yerel demokrasi sorunsalı büyükşehir belediye meclisleri yapısı ve işleyişi* (1. Baskı, 111-132). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Alıcı, O. V. (2019). Belediyelerde ve bağlı idarelerde liyakat ve kariyer ilkelerinin geçerliliği çerçevesinde bir durum analizi: Yerel sarmal. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 28 (4), 65-90.
- Alıcı, O. V. ve Kızılboğa Özasan, R. (2020). Büyükşehir belediye meclislerinde temsil sorunu ve meclis üyelerinin üstlenebilecekleri görevlerdeki orantısızlık. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 29 (1), 95-115.
- Ankara Büyükşehir Belediyesi (2022). ASKİ’yi iflas ettirecek karar hakkında mahkeme süreci başlatıldı. <https://www.ankara.bel.tr/duyurular/aski-yi-iflas-ettirecek-karar-hakkinda-mahkeme-sureci-baslatildi-249> (6.10.2023).
- Arıkboğa, E. (2007). Büyükşehirlerde kararları kim alıyor? Büyükşehir belediye meclislerinde temsil sorunu ve çözüm önerileri. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 16, 31 – 54.
- Arıkboğa, E. (2008). Türkiye’de belediyelerin büyüklüğü ve kentin bütünlüğü sorunu: Reform ve uygulama analizi. Genç, F. N., Yılmaz, A. ve Özgür, H. (Ed.). *Dönüşen kentler, değişen yerel yönetimler* (1. Baskı, 299-327). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Arıkboğa, E. (2010). Yerel yönetimlerde katılım ve meclislerin rolü. Alas, B vd. (Ed.). *Yerel yönetim anlayışında yeni yaklaşımlar sempozyumu* (s. 193 – 209). İstanbul: Okan Üniversitesi Yayınları.
- Arıkboğa, E. (2012a). Büyükşehir modeli ve reform. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1, 1 - 32.
- Arıkboğa, E. (2012b). *Belediye meclislerinde karar verme sürecinin temel dinamikleri*. Kırışık, F. ve Önder, Ö. (Ed.). *Kamu yönetimi ve siyaset biliminde karar verme* (1. Baskı, 119-142). Ankara: Orion Yayınevi.
- Arıkboğa, E. (2013). Geçmişten geleceğe büyükşehir belediye modeli. *Yerel Politikalar*, 1 (1), 48-96.
- Arıkboğa, E. (2014). Büyükşehir belediye meclislerindeki temsil adaletsizliğinin coğrafi ve siyasi görünüşleri. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 2, 35-61.
- Arıkboğa, E. (2015). *Türkiye’de dönüşen büyükşehirler ve yerel siyaset*. Uyan Semerci, P. (Ed.). *Yerel demokrasi sorunsalı büyükşehir belediye meclisleri yapısı ve işleyişi* (1. Baskı, 49 – 71). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Arıkboğa, E. ve Gül, H. (2021). *Türkiye’de yerel seçim sisteminin sorunları ve bazı öneriler*. Şen, M. L. (Ed.), *Sessiz gemi Bilal Eryılmaz’a armağan* (1. Baskı, 269 – 285), İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Arıkboğa, E. ve Gül, H. (2022). Karar alma ve denetim işlevleri üzerinden belediye meclislerini güçlendirmek. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 31 (3), 1-28.
- Arıkboğa, E., Oktay, T. ve Yılmaz, N. (2007). *Yeniden yapılanma sonrasında belediye meclisleri: İstanbul örneği*. İstanbul: Beta Basım Yayınları.
- Aydiner, T. (2023). *Türkiye’de kentsel politikanın dağınık/karmaşık ekolojisinde “yerel yönetimler”*. Kurtar, S. (Ed.). *Parçalanmış kentsel mekân: Bellekten politikaya, metaverse’den sinemaya*. Ankara: Nika Yayınevi. (Basım aşamasında).

- Aydoğan Ünal, B. (2015). *Büyükşehir belediye meclisinin yapısı, işleyişi ve yerel demokrasi: İzmir örneği*. Uyan Semerci, P. (Ed.). *Yerel demokrasi sorunsalı büyükşehir belediye meclisleri yapısı ve işleyişi* (1. Baskı, 223-240). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aykaç, A. (2023). Yerel seçimlerde yerele sıra gelecek mi?. https://www.gazeteduvar.com.tr/yerel-secimlerde-yerele-sira-gelecek-mi-makale-1635281#google_vignette (11.09.2023).
- Bahçeci Başarmak, H. I. (2018). TOKİ'nin kent mekânının kullanımına ilişkin kamusal yetkilerinin yerel demokrasi kavramı çerçevesinde incelenmesi. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 1 (1), 135 - 150.
- BBC (2023). Kılıçdaroğlu, seçimi kazanırsa İmamoğlu ve Yavaş'ın cumhurbaşkanı yardımcısı olduklarında üstlenecekleri görevleri açıkladı. <https://www.bbc.com/turkce/articles/cgln9mkv4po> (11.09.2023).
- Bilgin, S. N. (2020). *Çevre ve imar hukukuna ilişkin Cumhurbaşkanlığı Kararlarının yargısal denetimi*. Uygun, O. ve Esen, E. (Ed.), *Cumhurbaşkanının işlemleri hukuki niteliği, normlar hiyerarşisindeki yeri ve denetimi - Kamu Hukukçuları Platformu VIII. Toplantısı Tam Metin Bildiri Kitabı* (1. Baskı, 297 - 324). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Bulut, Y. ve Tanıyıcı, Ş. (2007). *Türkiye'de belediye meclis üyelerinin temsil ediciliği ve kent yönetimindeki etkisi*. Özgür, H. ve Kösecik, M. (Ed.). *Yerel yönetimler üzerine güncel yazılar II – Uygulama* (1. Baskı, 354 - 373). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bursalı, C. (2020). Ekrem İmamoğlu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne dava açtı. <https://www.indyturk.com/node/125281/haber/ekrem-imamo%C4%9Flu-istanbul-b%C3%BCy%C3%BCk%C5%9Fehir-belediyesine-dava-a%C3%A7t%C4%B1> (10.10.2023).
- Cumhuriyet (2022a). İBB Meclisi'nde 'Kanal İstanbul' tartışması. <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/ibb-meclisinde-kanal-istanbul-tartismasi-1899960> (12.10.2023).
- Cumhuriyet (2022b). Mersin'de metro projesi AKP-MHP oylarıyla reddedildi. <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/mersinde-metro-projesi-akp-mhp-oylariyla-reddedildi-1908001> (6.10.2023).
- Cumhuriyet (2022c). İBB Meclisi'nde 'İmamoğlu'nun Karadeniz gezisinin masrafını kim karşıladı' tartışması. <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/ibb-meclisinde-imamoglunun-karadeniz-gezinin-masrafini-kim-karsiladi-tartismasi-1936651> (10.10.2023).
- Çetinkaya, Ö. (2015). *Büyükşehir belediye meclisinin yapısı, işleyişi ve yerel demokrasi: Bursa örneği*. Uyan Semerci, P. (Ed.). *Yerel demokrasi sorunsalı büyükşehir belediye meclisleri yapısı ve işleyişi* (1. Baskı, 133-137). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çınar, T., Çiner, C. U. ve Zengin, O. (2009). *Büyükşehir yönetimi bütünleştirme süreci*. Ankara: TODAİE Yayınları.
- Çukurçayır, M. A. (2015). *Büyükşehir belediye meclisinin yapısı, işleyişi ve yerel demokrasi: Konya örneği*. Uyan Semerci, P. (Ed.). *Yerel demokrasi sorunsalı büyükşehir belediye meclisleri yapısı ve işleyişi* (1. Baskı, 241-253). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Demir, M. A. (2023). Türkiye'de belediye meclis üyelerinin temsilde adalet bakımından değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 78 (2), 311-332.

- Erciyas, S. ve Baykal, A. (2018). 2004'ten 2019'a yerel seçimler. <https://kriterdergi.com/dosya-ak-parti-ve-yerel-yonetimler/2004ten-2019a-yerel-secimler> (8.9.2023).
- Erder, E., İncioğlu, N. ve Uyan Semerci, P. (2015). *Büyükşehir belediye meclisinin yapısı, işleyişi ve yerel demokrasi: Genel değerlendirme*. Uyan Semerci, P. (Ed.). *Yerel demokrasi sorunsalı büyükşehir belediye meclisleri yapısı ve işleyişi* (1. Baskı, 273-283). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erder, S. (2006). *İstanbul'a bir kent kondu Ümraniye*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erder, S. ve İncioğlu, N. (2008). *Türkiye'de yerel politikanın yükselişi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi örneği, 1984-2004*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erder, S. ve İncioğlu, N. (2013). Yerel siyasette 2004'ten beri neler oldu?. *Birikim*, 296, 23-31.
- Erençin, A. (2007). *Türkiye'de belediye başkanlığının gelişimi ve artan önemi*. Özgür, H. ve Kösecik, M. (Ed.). *Yerel yönetimler üzerine güncel yazılar II – Uygulama* (1. Baskı, 334-353). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gazete Duvar (2020a). Yerel Yönetim Reformu'yla, belediyelerin yetkileri bakanlıklara devredilecek. <https://www.gazeteduvar.com.tr/politika/2020/08/20/yerel-yonetim-reformuyla-belediyelerin-yetkileri-bakanliklara-devredilecek> (11.09.2023).
- Gazete Duvar (2020b). Belediye yasası değişiyor: Reform mu, yetki gaspı mı?. <https://www.gazeteduvar.com.tr/politika/2020/08/20/belediye-yasasi-degisiyor-reform-mu-yetki-gaspi-mi> (12.09.2023).
- Genç, F. N. (2016). *6360 sayılı yasa ve büyükşehir belediyelerinde dönüşüm*. Demirkaya, Y. (Ed.). *Türkiye'de yeni kamu yönetimi: Yerel yönetim reformu* (1. Baskı, s. 355-386). İstanbul: WALD Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı.
- Gül, H. (2016). *Türkiye'de yerel, metropoliten ve bölgesel ölçekte idari reformlar*. Demirkaya, Y. (Ed.). *Türkiye'de yeni kamu yönetimi: Yerel yönetim reformu* (1. Baskı, s. 49-76). İstanbul: WALD Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı.
- Güneş, M. (2017). Yerel demokrasi tartışması olarak: Büyükşehir belediye meclislerinde seçim sistemi ve temsilde adalet sorunu. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 5 (1), 47 – 61.
- Güneş-Ayata, A. (1992). *CHP örgüt ve ideoloji*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Kavas Bilgiç, A. (2020) *Kentsel politikalar ekseninde Türkiye'de büyük kent yönetimi*. Akay Unvan, Y. ve Kalay, F. (Ed.). *İktisadi ve idari bilimlerde güncel araştırmalar* (1. Baskı, s. 691-708). Karadağ: İVPE.
- Kaya, R. (2023). *Bakan Özhasseki'den olası İstanbul depremine yönelik yasa taslağı açıklaması*. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/bakan-ozhassekiden-olasi-istanbul-depremine-yonelik-yasa-taslagi-aciklamasi/2971659> (11.09.2023).
- Keleş, R. (1985). Türkiye'de anakent yönetimi. *Amme İdaresi Dergisi*, 18 (2), 69-82.
- Keleş, R. (1988). *Türkiye'de kent yönetimi*. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.
- Keleş, R. (2015). *Kent, kentsel siyaset ve çevre yazıları (1993-2014)*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Keleş, R. ve Hamamcı, C. (1994). *Belediye başkanları ve belediye meclis üyeleri*. Ankara: Türk Belediyecilik Derneği ve Konrad Adenaur Vakfı.
- Keleş, R. ve Toprak, Z. (2000). *21. yüzyıla girerken Türkiye'de belediye meclislerinde siyaset*. İzmir: Yerel Gündem 21 Yayını.
- Kurtoğlu, A. (2012). Siyasal örgütler ve sivil toplum örgütleri bağlamında hemşehrilik ve kollamacılık. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67 (01), 141-169.
- Mutlu, A. (2015). *Büyükşehir belediye meclisinin yapısı, işleyişi ve yerel demokrasi: Samsun örneği*. Uyan Semerci, P. (Ed.). *Yerel demokrasi sorunsalı büyükşehir belediye*

- meclisleri yapısı ve işleyişi* (1. Baskı, 255-272). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Nacak, O. (2022). Kuruluşundan günümüze belediyelerde başkan ile meclis arasındaki ilişki ve güç mücadelesi. *Amma İdaresi Dergisi*, 55 (1), 63-93.
- Ntv (2022). Ankara Büyükşehir Belediye Meclisinden "su tarifesi" kararı. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/ankara-buyuksehir-belediye-meclisinden-su-tarifesi-karari,72kXzj6gdE-BjyaAYBWonw> (11.10.2022).
- Oktaç, T. (2016). *Yerel yönetim reformu sonrasında Türkiye’de belediye meclisleri*. Demirkaya, Y. (Ed.). *Türkiye’de yeni kamu yönetimi: Yerel yönetim reformu* (1. Baskı, s. 271-302). İstanbul: WALD Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı.
- Özdemir Sönmez, F. N. (2017). *Planlamada yeni yasal düzenlemeler*. Özdemir, S. S., Özdemir Sarı, Ö. B. ve Uzun, N. (Der.), *Kent Planlama* (1. Baskı, 643 – 665), Ankara: İmge Yayınevi.
- Özgür, H. ve Savaş Yavuzçehre, P. (2016). Türkiye’nin büyükşehir belediye sistemi: 1982-2015. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 903-926.
- Özgür, Hüseyin ve Kösecik, Muhammet (Ed.) (2005). *Yerel yönetimler üzerine güncel yazılar 1 - Reform*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Öztay, O. H. (2022). Siyasal iletişim: 31 Mart 2019 yerel seçimleri özelinde bir değerlendirme. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 8 (1), 99-130.
- Savaşkan, O. (2018). Yerel yönetimler ve Türkiye’de hükümet ve iş dünyası ilişkilerinin değişen dinamikleri: Karşılaştırmalı bir analiz. O. Savaşkan ve M. Ertan (Ed.). *Türkiye’nin büyük dönüşümü Ayşe Buğra’ya armağan* (1. Baskı, 99-124). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sayın, A. (2022). 'Cumhurbaşkanı aday değiliz' açıklamaları ne anlama geliyor?. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-61089375> (11.09.2023).
- Suğur, N. (2015). *Büyükşehir belediye meclisinin yapısı, işleyişi ve yerel demokrasi: Eskişehir örneği*. Uyan Semerci, P. (Ed.). *Yerel demokrasi sorunsalı büyükşehir belediye meclisleri yapısı ve işleyişi* (1. Baskı, 165-183). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Şahin, S. Z. (2018). Neoliberal yeniden ölçeklenme etkisi altında Türkiye’de kentleşme politikasının dönüşümü. *Alternatif Politika*, Özel Sayı, 1-30.
- Şengül, Tarık (2019). *Türkiye’nin yerel yönetim deneyimi*. Güneş, F. (Ed.). *Kent sosyolojisi* (1. Baskı, 269 – 292). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tekeli, İ. (2009). *Cumhuriyetin belediyeçilik öyküsü 1923-1990*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tokyay, M. (2020). Yerel yönetim reformu: Eleştiriler ve beklentiler nedir?. <https://tr.euronews.com/2020/02/06/yerel-yonetim-reformu-elestiriler-ve-beklentiler-nedir> (12.09.2023).
- Topal Demiroğlu, E. ve Okutan, M. E. (2015). *Büyükşehir belediye meclisinin yapısı, işleyişi ve yerel demokrasi: İstanbul örneği*. Uyan Semerci, P. (Ed.). *Yerel demokrasi sorunsalı büyükşehir belediye meclisleri yapısı ve işleyişi* (1. Baskı, 205-221). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Toksöz, F. (2015). *Giriş*. Uyan Semerci, P. (Ed.). *Yerel demokrasi sorunsalı büyükşehir belediye meclisleri yapısı ve işleyişi* (1. Baskı, 1 - 13). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- TRT Haber (2023). Bakan Özhaskeki: Kentsel Dönüşüm Başkanlığı kurulacak. <https://www.trthaber.com/haber/gundem/bakan-ozhaskeki-kentsel-donusum-baskanligi-kurulacak-800420.html> (6.10.2023).

-
- Uyan Semerci, Pelin (Ed.) (2015). *Yerel demokrasi sorunsalı büyükşehir belediye meclisleri yapısı ve işleyişi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Üzmez, U. (2020). *Yerel seçim sistemi Türkiye için yeni seçim sistemi önerisi*. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.
- Varol, M. (1986). Ekonomik seçkinler ve yerel siyaset. *Ankara SBF Dergisi*, 41 (1), 403-409.
- Yalçın, B. (2019). Yerel yönetimler “demokrasi okulu” olacaksa. *Birikim*, 358-359, 42-48.
-